

REYHAN DAYAN

SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

EKİM 2023

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

TRA- 2 BÖLGESİ'NDEKİ BOŞANMALAR
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
DEĞERLENDİRME (2011-2021)

REYHAN DAYAN

SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

EKİM 2023

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TRA- 2 BÖLGESİ'NDEKİ BOŞANMALAR ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME (2011-2021)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
REYHAN DAYAN**

**DANIŞMAN
PROF. DR. SUVAT PARİN**

Van – 2023

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TRA- 2 BÖLGESİ'NDEKİ BOŞANMALAR ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME (2011-2021)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
REYHAN DAYAN**

**DANIŞMAN
PROF. DR. SUVAT PARİN**

Van – 2023

KABUL VE ONAY

Reyhan DAYAN tarafından hazırlanan “TRA- 2 BÖLGESİ’NDEKİ BOŞANMALAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME (2011-2021)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü SOSYOLOJİ Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Prof.Dr. Suvat PARİN Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNGÖRER Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gaffar DERİN Siirt Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	09/10/2023
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (09.10.2023)

Reyhan DAYAN

Yüksek Lisans Tezi

Reyhan DAYAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ekim, 2023

TRA- 2 BÖLGESİ'NDEKİ BOŞANMALAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME (2011-2021)

ÖZET

Tarihten bu yana bütün toplumlar içerisinde var olagelen aile, evlilik kurumunun gerçekleşmesi ile kurulmuştur. Evlilik terimi iki yetişkinin toplum tarafından kabul edilmesi ve bu iki yetişkinin toplum tarafından onaylanmış cinsel birlikteliği şeklinde açıklanmaktadır. Bu birliktelik toplum içerisinde aile yapısının devamını ve sürekliliğini sağlamıştır. Geçmişten günümüze varıncaya kadar toplumsal yapının gelişmesi, modernleşme, kentleşme gibi faktörler aile ve evlilik kurumu üzerinde de değişimlere neden olmuştur. Birey ve toplum yapısında yaşanan değişimler, evlilik çeşitlerini, evliliğin yapısını ve toplum tarafından kabul edilen norm ve değerleri de etkilemiştir.

Yaşanan değişimlere bağlı olarak zamanla kadın ve erkek arasındaki sözleşme niteliğinde olan evlilik kurumunda kırılmalar yaşanmış ve bunlar da boşanmalara sebebiyet vermiştir. Boşanma olgusu modernleşme ile birlikte yeni toplum yapılarında ciddi bir sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Son zamanlarda görece artan boşanma oranları ailede ve evlilik yapısının değişiminde yeni boyutlar yaratmaktadır. Nikâhsız evlilikler, aynı cinsten bireylerin evliliği, bireylerin evliliği daha ileriki yaşlarda gerçekleştirmesi, boşanma oranlarındaki artış, evlilik ve aileye yönelik olarak gösterilen yeni sosyal problemlerden bazılarıdır. Modern toplum yapısının getirdiği değişimlerle birlikte aile içerisinde bir takım farklılaşmalar yaşanmıştır. Özellikle kadının iş hayatına girmesi, kadının

okur-yazarlığının artması, medeni hukuk, sosyal devlet politikaları gibi faktörler tek düzeyli ve ataeril toplum yapısını zayıflatarak aile ve evlilik kurumunda değışimler yaşıatmıştır. Bütün bunların sonucunda boşanma oranlarında bir artış gözlemlenmiştir.

Boşanma oranları ya da boşanma hızı bölgeden bölgeye, toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Batı ülkelerinde boşanma hızı 1950’li yıllarda yürürlüğe konan yasal düzenlemelerle birlikte keskin bir şekilde artış sürdürmüştür. Benzer şekilde Türkiye’de de 2001 yılındaki Medeni Kanun değışikliklerinin ardından boşanma hızında ivmelenme gerçekleşmiştir.

Boşanma hızı, boşanma oranları toplumların gelişim yapısı ile paralellik göstermektedir. Geleneksel kodların yaygın olduğu toplum yapıları ile modernleşen toplum yapılarında boşanma nedenselliği de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla her bölgedeki sosyo-ekonomik, kültürel, demografik farklılıklar iç dinamik yapısında bulunan aileyi, evliliği farklı şekillerde etkilemektedir. Türkiye’nin batısından doğusuna gidildiğinde kalıplaşmış norm ve değerlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Norm ve değerlerin yoğun yaşandığı bölgelerde boşanma olgusuna bakış açısı da farklılaşmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye bölgeleri içerisinde yer alan TRA2 (Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı) bölgesinde 2011-2021 yılları arasında gerçekleşmiş boşanma oranları sosyolojik açıdan betimleyici bir düzeyde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: TRA-2 Bölgesi, Boşanma Oranları, Evlilik

Sayfa Sayısı: xii+74

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Suvat PARİN

M.Sc. Thesis

Reyhan DAYAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

October, 2023

**A SOCIOLOGICAL EVALUATION ON THE STUDY
OF DIVORCES IN REGION TRA-2 (2011-2021)**

ABSTRACT

The family, which has existed in all societies since the beginning of history, was established with the realization of the institution of marriage. The term marriage is defined as the social acceptance of two adults and the socially approved sexual union of these two adults. This union has ensured the continuity and continuity of the family structure in society. From the past to the present, factors such as the development of the social structure, modernization and urbanization have caused changes in the institution of family and marriage. Changes in the structure of the individual and society have also affected the types of marriage, the structure of marriage and the norms and values accepted by society.

Depending on the changes experienced, ruptures have occurred in the institution of marriage, which is a contract between men and women, and these have led to divorces. The phenomenon of divorce emerges as a serious social problem in new social structures with modernization. Recently, the relatively increasing divorce rates create new dimensions in the change of the family and marriage structure. Unmarried marriages, same sex marriages, individuals getting married at a later age, the increase in divorce rates are some of the new social problems related to marriage and family. Along with the changes brought about by the modern social structure, a number of changes have taken place in the family. In particular, factors such as the entry of women into business life, the increase in

women's literacy, civil law, social state policies have weakened the monolithic and patriarchal social structure and led to changes in the institution of family and marriage. As a result of all these, an increase in divorce rates has been observed.

Divorce rates or divorce rates vary from region to region and from society to society. In Western countries, the divorce rate continued to increase sharply with the legal regulations enacted in the 1950s. Similarly, in Turkey, the divorce rate accelerated after the amendments to the Civil Code in 2001.

Divorce rate and divorce rates are in parallel with the developmental structure of societies. The causality of divorce differs in societies with traditional codes and modernizing societies. Therefore, socio-economic, cultural and demographic differences in each region affect the family and marriage in different ways. It is seen that there are more stereotyped norms and values when moving from the west to the east of Turkey. The perspective on the phenomenon of divorce also differs in regions where norms and values are dense.

In this study, the divorce rates between 2011 and 2021 in the TRA-2 (Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı) region, which is among the regions of Turkey, were discussed at a sociologically descriptive level.

Key Words: Region TRA-2, Divorce Rates, Marriage

Quantitiy of Pages: xii+74

Supervisor: Prof. Dr. Suvat PARİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Kavramsal Çerçeve	4
1.1.1. Boşanma Olgusu	4
1.1.2. Boşanma Nedenleri	9
1.1.3. Boşanma Sonuçları	14
1.1.4. Boşanma Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme	17
1.1.4.1. <i>Boşanma İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar</i>	18
1.1.4.2. <i>Boşanma İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar</i>	21
1.2. Kuramsal Çerçeve.....	23
1.2.1. Aileyi ve Boşanmayı Konu Alan Teoriler	23
1.2.1.1. <i>Yapısal - İşlevselci Yaklaşım</i>	24
1.2.1.2. <i>Sosyal - Çatışmacı Yaklaşım</i>	25
1.2.1.3. <i>Feminist Yaklaşım</i>	26
1.2.1.4. <i>Sembolik Etkileşim Yaklaşımı</i>	27
1.2.1.5. <i>Sosyal Alışveriş Yaklaşımı</i>	29
2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	33
2.1. Araştırmanın Amacı.....	33
2.2. Araştırmanın Önemi	34

2.3. Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi.....	34
2.4. Araştırmanın Problemleri	35
2.5. Veri Toplama Teknikleri ve Analizi.....	35
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	36
3. TRA-2 BÖLGESİNDE BOŞANMA	37
3.1. Sosyo- Ekonomik Açıdan Tra-2 Bölgesi.....	37
3.2. Tra-2 Bölgesinde Evlenme Sayısı	39
3.2.1. TRA-2 Bölgesinde Kaba Evlenme Hızı.....	40
3.2.2. TRA-2 Bölgesinde Boşanma Sayıları ve Kaba Boşanma Hızı	42
3.2.3. TRA-2 Bölgesinde Ortalama İlk Evlenme Yaşı (2011-2021)	46
3.2.4. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 Yılları Arasında Yaş Aralıklarına Göre Erkek Evlenme ve Boşanma Sayıları	50
3.2.5. TRA-2 Bölgesinde Evlilik Sürelerine Göre Boşanmalar	55
3.2.6. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 Yılları Arasında Boşanma Oranları....	63
3.2.7. Türkiye’de Boşanmaların Bölgelere Göre Dağılımı.....	64
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	67
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	
ORİJİNALLİK RAPORU	

ÇİZELGELER DİZİNİ

Tablo 3.1. Tra-2 Bölgesi İçerisinde Yer Alan; Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır İllerinin Son 10 Yılda Evlilik Sayıları.....	39
Tablo 3.2. Tra-2 Bölgesi Kaba Evlenme Hızı	40
Tablo 3.3. Tra-2 Bölgesi İçerisinde Yer Alan; Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır İllerinin Son 10 Yılda Boşanma Sayıları.....	42
Tablo 3.4. Tra-2 Bölgesi Kaba Evlenme Hızı	42
Tablo 3.5. Tra-2 Bölgesi Kadının Ortalama İlk Evlenme Yaşı.....	46
Tablo 3.6. Tra-2 Bölgesi Erkeğin Ortalama İlk Evlenme Yaşı	48
Tablo 3.7. Tra-2 Bölgesinde (2011-2021) Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları	50
Tablo 3.8. Tra-2 Bölgesinde (2011-2021) Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları	53
Tablo 3.9. Tra-2 Bölgesi Ağrı İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları	58
Tablo 3.10. Tra-2 Bölgesi Kars İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları.....	59
Tablo 3.11. Tra-2 Bölgesi Iğdır İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları.....	60
Tablo 3.12. Tra-2 Bölgesi Ardahan İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları...	61
Tablo 3.13. Tra-2'de 2011-2021 Yılları Arasında Boşanma Oranları	63
Tablo 3.14. Boşanmaların Bölgesel Dağılımına Göre Boşanma Sayıları İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Evlenme Sayısı Ve Kaba Evlenme Hızı	41
Şekil 3.2. Evlenme Sayısı Ve Kaba Evlenme Hızı	43
Şekil 3.3. Tra-2 2011-2021 Yılları Arasında Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaş Oranları.....	49
Şekil 3.4. Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Evlenme Yaşı.....	51
Şekil 3.5. Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Boşanma Yaşı	52
Şekil 3.6. Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Boşanma Yaşı.....	54
Şekil 3.7. Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Evlenme Yaşı	55

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
İBBS	Türkiye İstatiski Bölge Birimleri Sınıflandırması
SDAM	Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ÖNSÖZ

Çalışmanın amacı, Türkiye bölge sınıflandırması içerisinde gelişmişlik endeksine göre geri kalmış olan TRA-2 Bölgesinin geleneksel kodları içerisinde boşanma olayının 2011-2021 yılları arasında veriler üzerinde nasıl bir eğilim gösterdiğini incelemektir. Verilerde TRA-2 Bölgesinin içerisinde yer alan Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı illeri ele almakla birlikte bölgenin genel boşanma tablosu çizilmeye çalışılmıştır.

Üniversite eğitim hayatına başladığım ilk günden bu çalışmayı yaptığım bu güne kadar hiçbir desteğini sabrını iyi niyetini tevazuluğunu esirgemeyen ve çalışmanın yürütülmesinde aynı nezaket'i gösteren, ayrıca ideallerime gitme yolunda bana rehber olan ve sunduğu yollar için çok değerli kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Suvat PARİN hocama gönülden teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı yapmak için beni yüreklendiren, destekleyen bu yolda maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen yol arkadaşım, canım eşim Engin DAYAN'a çabamı çabası bildiği için, her yorulduğunda yanımda olduğu için, gösterdiği fedakarlıktan ötürü çok teşekkür ederim. İyi ki varsın...

Ve tabii ki bu zorlu yolda mücadelenle beraber büyüyen Canım kızım Zeynep Liya'ma çok teşekkür ediyorum ve onu çok seviyorum.

Son olarak da çalışmam boyunca “az kaldı, çalış” diyen anne ve babama çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

GİRİŞ

Evlilik pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de aile birliğinin kurulması, yaşatılması ve toplumsal yapının ayakta durması için önemli bir kurumdur. Bu kurumun sahip olduğu yapı, toplumsal yapının değişimine paralel yönde hareket eden değişimlere dayanmaktadır. Aile kurumu değişen toplum yapıları ile birlikte her geçen yıl çözümlerin arttığı ve özellikle 2001 yılından itibaren sıkça adı geçen boşanmalar üzerine çokça ele alınan bir konudur. Ailelerin çözülmesi sorunu; özellikle modernleşme ile birlikte kadınların iş yaşamına katılması, eğitim oranlarının yükselme ile daha çok gündeme gelmiş önemli sosyal problemlerdendir. Kadın ve erkek arasında oluşturulan aile kurumu sosyal, kültürel, toplumsal, cinsel yaşam getirisi ile birlikte feshedilmektedir. Son yıllarda hem dünyada hem Türkiye'de artan boşanmalar, azalan evlilikler ile aile kurumunda ciddi sarsıntılar yaşanmaktadır. Bu durum sıkıntılı bir neslin yetişmesinden bozuk bir toplum yapısına varıncaya kadar birçok olumsuz duruma yol açmaktadır (Çiçekli, 2019:1).

Giddens (2004)'a göre toplumsal düzende yaşanan bu problemin en büyük nedeni modernleşmedir. Modernleşme ile birlikte toplumsal yapı dönüşümü başlamıştır. Yine modernleşme ile birlikte toplumsal yapıda en büyük değişim ev sınırları dışına çıkamayan kadının artık ev dışına çıkması ve çalışmaya başlamasıyla olmuştur. Kadının içinde bulunduğu bağımlı kimlik yapısı yavaş yavaş bağımsız kimlik yapısına doğru dönüşüm yaşamaktadır. Boşanmayı aniden ortaya çıkmış olan bir durum olarak değerlendirmek yanlıştır, çünkü boşanma, yaşam içerisinde devam eden bir sürecin nihayetinde ortaya çıkmıştır (Z&S Diler, 2022: 2167).

Toplumsal düzeni etkileyen ve son dönemlerde yoğun olarak büyüme gösteren endüstriyel faktörlerinin yanı sıra yenilenen kanun ve mevzuatlarla getirilmiş birçok yenilik yaşanmaktadır. Bu yenilikler içerisinde özellikle kadınlar için boşanma kolaylığının getirilmesi, kadınların sosyo-ekonomik durumlarındaki değişim boşanmalar üzerinde bir etkisi olmuştur (Arıkan, 1994). Yine bir diğer neden yeni düzende bireysel yaşam biçimi olarak çiftlerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanmaması, iletişim sorunları, sevgisizlik, kültürel farklılıklar, cinsel sorunlar, erk

mücadelesi, maddiyat, kötü alışkanlıklar gibi birçok sebep çiftleri boşanma yoluna sürüklemiştir (Binay, 2018).

Günümüzdeki boşanmaların yapısı her ne kadar niceliksel veya niteliksel farklılıklar taşıyor olsa dahi hem dünyanın bütününde ve hemde Türkiye özelinde aile kurumu adına önemli bir problemidir. Boşanmalara ait veriler incelendiğinde hızlı artışların olduğu görülmekte ve bu hızlı artışların birçok nedeni olmaktadır. Toplumsal, kültürel, teknolojik dönüşümün aile yapısını etkilemesiyle ailelerde de birçok değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşümün etkilerine aile üyelerinin gerekli ve yeterli miktarda ayak uyduramaması sonucunda aile yapılarında çözülmeye gidildiği dolayısıyla buna bağlı boşanmaların yaşandığı görülmektedir (Kır, 2012).

Son yıllarda boşanma olgusu incelendiğinde yukarıda değinilen nedenler dışında 2020 yılında tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgın döneminin etkilerinin de olduğunu söyleyebiliriz. Aile yapılarının üzerinde doğrudan sağlık yönlü etkileri olmakla birlikte, insanları ruhsal yönlü, stres-kaygı duygularının artışı ve duygu değişimlerinde önemli oynaklıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yaşanan bu olumsuz durumlar, bireylerle sınırlı kalmamış, aile içerisinde bireylerin birbirlerini etkilemesine sebep olmuştur. Kadın ve erkek arasında yaşanan çatışmalar ne yazık ki boşanma oranlarına da yansımıştır (Z&S Diler, 2022:2168). Bu çerçeveden bakıldığında Covid-19 pandemi döneminin artan boşanmalar üzerinde önemli bir nedenselliğe sahip olduğu ve risk potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

Türkiye'de genel boşanmalar makro bir düzlem oluştururken mikro düzeyde TRA-2 Bölgesi sorunlarını görmeyi amaçlayan bu çalışmayla; geleneksel toplum yapısının baskın olduğu bir bölgede meydana gelen boşanmaların sebeplerinin anlaşılması açısından daha açıklayıcı bir izlenim yaratacaktır. Evlilik ve boşanmalar her bölgenin kendi toplumsal dinamikleri üzerine oluşturulmuş ve ilgili bölgeye bağlı bir yapı konumundadır. Bugün Doğu Anadolu'da evlilik ve boşanma örüntülerini Ege'de ya da Akdeniz'de farklı farklı okumaktayız. Geleneksel toplum yapısının baskın olduğu TRA-2 Bölgesi incelendiğinde diğer bölgeler arasında en az boşanma oranına sahip olmasına rağmen boşanma olayları bu bölgede de artış göstermekte ve sosyolojik inceleme alanı olarak önem arz etmektedir. Çalışmanın odağında, bölgede

boşanma oranlarının nasıl bir eğilimde olduğu, toplumsal krizlerin boşanmalar üzerinde ne derece etkili olduğu ve TRA-2 bölgesi içerisinde yer alan iller’de (Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı) boşanma oranlarının yıllara göre nasıl bir eğilim gösterdiğinin ortaya çıkarılması yer almaktadır.

Çalışma ana hatları ile 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeveye ilişkin bilgiler ve boşanma literatürü yer almaktadır.

İkinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, problemleri, evreni, örnekleme, veri toplama teknikleri, çalışmada karşılaşılan zorluklar ve analizlerinin yer aldığı metodolojik kısmı bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde de TRA-2 Bölgesi’nde boşanma oranlarına ait istatistiki veriler ile ayrıntılı analizler yer almaktadır.

Araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen veriler bir sonuca bağlanarak, genel bir değerlendirme yapılmış, sonuç ortaya konmuştur.

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Boşanma Olgusu

Boşanma, hukuki anlamda evlilik kurumunun sonlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Resmiyette boşanma, evlilik ve hukuk birliğine bağlılıkları olan çiftlerin benzer biçimde evliliklerinin resmi yollarla sonlandırılmasıdır (Bidwell & Mey, 2000:424). Aslında boşanmanın bu hukuki tanımlaması ekonomik, psikolojik, kültürel, toplumsal nedenlerinin ve sonuçlarının olduğu bu yönlü tanımlanabilecek daha geniş etkilere sahip olan bir süreçtir. (Battal, 2008:21). Boşanma hukuken görünüşte eşleri ilgilendiren bir olgu olsa da esasında sosyal düzeni ve toplumu ilgilendiren önemli bir konudur. Bir toplumun gelişmişliği toplumun temel taşı olan aile birliğinin sağlamlığına, güçlü olmasına bağlıdır. Boşanmayı bir olgu olarak ele almamızdaki temel sebepleri arasında boşanmanın psikolojik, duygusal, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuki olmak üzere farklı yönlerinin var olmasıdır. Toplumsal yapının değişimi ile birlikte aile kurumunda da büyük değişimler yaşanmıştır. Bu yapı içerisinde yaşanan değişimler boşanma sıklığında önemli artışlara sebebiyet vermiştir (Çiçekli, 2019:24).

Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan toplumsal dönüşüm birçok yapıda farklılaşmaya yol açtı. Bu yapılardan birisi olan aile yapısı olmuştur. Ailede çözümlerin yaşanmasıyla birlikte evlenme ve boşanma olguları da değişime uğramıştır. Toplumsal değişime, toplum yapısını meydana getiren toplumsal birliktelik ağına ve bunlarla belirlenen toplumsal kurum yapılarının zaman ve mekâna bağlı süreçte farklılaşmasıdır (Aydın & Baran, 2010:118). Boşanmaların ilk olarak hareketlilik kazanmaları üretim araçlarının değişikliklerinin neden olduğu kentleşme ve bu etki sonucunda ortaya çıkan yeni yaşam tarzlarının toplumsal hayatta daha da artması ile olmuştur. Buna bağlı bir sonuç olarak yeni olan toplumsal düzende kadının özgürleşmesi evliliğe yaklaşımını değiştirmiştir. Kadının toplumsal hayattaki rolündeki değişimde boşanma artışlarında neden olarak görülebilmektedir. Boşanma,

son dönemlerde dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de önemli sosyal sorunlardan bir tanesi olmaya başlamıştır. Artan boşanma oranları toplum bilimi alanında yapılan araştırmaların çoğunda yer almaktadır. Dünyadaki boşanma olaylarına baktığımızda 1960 yılından 1970’e gelindiğinde boşanmaların iki kat arttığı görülmüştür. Yine başka bir gelişme de Fransız Devrimi’nden sonra görülmekte ve bu dönem sonrasında toplum da bir boşanma salgını görülmektedir (Erkan, 2017:9).

Küresel soruna dönüşen boşanmalar, dünyada yaşanan bireyselleşme, kentleşme, teknolojik yenilikler, modernleşme ile yaşanan değişimlerle boşanma oranlarında artışlar yaşanmaktadır. Boşanma oranlarındaki artış ya da azalış dünya ülkeleri arasında farklıdır. Türkiye’de de diğer dünya ülkeleri gibi bünyesinde toplumsal değişimler yaşamıştır. Bu değişimlerin etkisiyle aile yapılarındaki yeni tanımlamalarla evlilik, boşanma gibi olgular da önemli ölçüde etkilenmiştir. Türkiye’nin farklı bölgeleri içerisinde boşanma olgusu toplum yapısına göre şekillenmektedir. Türkiye’de boşanma istatistikleri Cumhuriyet’in ilk yıllarına denk gelmektedir (Parin & Çiçekli, 2020:26).

Türkiye’de boşanma oranlarındaki ivmenin hız kazanması yeni medeni kanunun kabulüne denk gelmektedir. 1930-2013 boşanma oranı istatistiklere bakıldığında yeni medeni kanunun kabulü sürecine denk gelen 2001 yılındaki boşanma oranlarında önemli bir yapısal kırılma meydana geldiği görülmektedir (Kutlar, Torun & Işık, 2016:2986). Bu durum yasal düzenlemelerde yaşanan gelişmelerle birlikte boşanma oranlarında artış yaşandığını kanıtlar niteliktedir.

Boşanma oranlarındaki artış veya azalış ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, kır ve kent yapısına göre farkı oranlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu durum üzerinde bölgelerin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapı, okur-yazarlık oranları, geleneksel yapıya bağlılık gibi durumlar etkilemektedir. Her toplum yapısında gelişim özellikleri nasıl ki farklı farklı seyrediyorsa, boşanma olgusu da boşanma oranları da toplumdan topluma farklı biçimde seyretmektedir. Bugün geleneksel toplum yapılarındaki boşanma oranları ile modern toplum yapılarındaki boşanma oranlarını aynı şekilde okumamaktayız. Toplumlar içinde boşanmaya bakış açısı da tıpkı oranları gibi farklı olmaktadır. Bugün kırsal bölgelerde boşanma aile içinde katı biçimde karşıt

ve kabul edilmezken, kent bölgelerinde daha kabuledici karşılandıklarını gözlemlemekteyiz.

Türkiye’de kentsel bölgelerde en az bir kez boşanma yaşamış kişilerin oranı %4.9’iken, kırsal bölgede ise bu oranın %3.8 olduğu görülmektedir (Başkaya, & Ünal, 2017:351). Kent yaşamı içerisindeki bireyin rol ve sorumlulukları kır yaşamındaki bireye göre farklılar barındırmaktadır. Giddens’in Mahremiyetin Dönüşümün’de (2014) gelenekselliğin rol ve sorumluluklarından kaçan bireylerin tek başına yaşama eylemlerinin artması, resmi bir evlilik bağı olmadan gevşek bağlarla sürdürülmüş ve daha az sorumlulukların olduğu ilişkilerin yaygınlaşması, modern toplum yapılarında aile kurumunu ve dolayısıyla boşanma oranlarını önemli miktarda etkilemiştir.

Toplumsal değişim ile birlikte toplumdaki akrabalık ilişkileri, evlilik yapısı, aile kurma süreçleri gibi birçok konuda da yenilenmeler yaşanmıştır. Boşanma, toplumsal değişim süreçlerinden etkilenen önemli bir olgudur. Bu olgunun son dönemlerde artan bir eğilimde olması dünyada ve özelinde de Türkiye’de önemli bir sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca boşanma oranlarında yaşanan bu durumun gelişen toplum yapıları ile paralel gitmesi de dikkat çekmektedir (Çiçekli, 2019:24).

Toplumlardaki boşanmalar özünde bireyleri etkilediği gibi genel çerçevede bakıldığında içinde bulunduğu toplum yapılarını da etkilemektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı sonuçlar ile ekonomik, sosyal, kültürel, dinsel gibi toplum içinde var olan birçok yapı doğrudan etkilenmektedir. Var olan bu yapıların değişimi ile toplumsal çözülme sorunu yaşanmaktadır (Bayer, 2013). Toplum yapısının düzeninde etkili olan aile kurumları üzerinde dinsel kurallar tarih boyunca geçerli olmuştur. Avrupa ve Roma’da Hristiyanlığın hâkim olması aile yapıları ve boşanma durumları gibi konularda, Germen Hukuku’na dayanılarak boşanmalarda tarafların rızası önem kazanmaktadır. Hristiyan kilisesinde ise boşanmalar yasaklanmış, bu durum aydınlanma dönemine kadar devam etmiştir (Aktaş, 2011:18).

İslamiyette boşanma olgusuna baktığımızda aile, evlilik gibi yapıları önemseydiğinden boşanma hoş karşılanmamaktadır. Fakat bireyler üzerinde olumsuz sayılabilecek durumlar olduğunda boşanmaya karşıda durmamaktadır. İslamiyet,

boşanmanın öncesi ve sonrası için belirli kuralları açıklamaktadır. Boşanma hakkı genellikle üç ile sınırlandırılmıştır. Müslüman olanlar arasında ise olabilecek son çözümün boşanma olarak görülmesi ve süreçte önce belirli uyarı ve ikazlarla idare edilmesi daha sonrasında kesin kararın verilmesi emredilmektedir (Yasin, 36).

Boşanmaların pekçok olumsuz tarafları vardır. Bunlar genellikle ailenin dağılmasıyla birlikte çocukların yaşadıkları buhranlar, bireylerin boşandıktan sonra yaşadığı psikolojik ve sosyal baskılar gibi sorunlar başlıca olanlarıdır. Yapılan birçok araştırmada ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında; özellikle boşanma nedeni şiddetli geçimsizlik olan ailelerin çocukları ile boşanmamış ailelerin çocukları karşılaştırıldığında: boşanmış aile çocuklarında terk edilme kaygısı, duygusal bağın kurulması, kendini suçlama ve öz saygı gibi konularında çeşitli zorluklar çekme ihtimallerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır (Aktaş, 2011:6). Boşanan ebeveynler yeniden evlenebilir ve yeni olan hayatlarına adapte olabilirler, ancak çocuklar ebeveynleri gibi adaptasyon süreci yaşayamayabilirler. Sosyalleşme sürecinde, duygusal bağlarını kaybedebilirler.

Boşanma aile birliğinin parçalanması açısından olumsuz bir durum olsa da kimi zaman ailelerde ya da bireylerde kurtarıcı bir yol olarak görülebilmektedir. Şiddete uğrayan bir kadın ya da olumsuz bir hayata sürüklenen bir çocuk için kurtarıcı bir yol olarak düşünülebilir. Yine aynı şekilde mutsuz olan bir erkek için de durum aynıdır. Boşanma her iki tarafı da ekonomik anlamda zorlamakla birlikte ruhsal yönden yıpratabilmekte ve toplumdaki diğer durumları da etkileyebilmektedir (Yörükoğlu, 1990:108).

Boşanma sonrasında boşanmış bireylerin karşılaştıkları diğer önemli bir zorluk da toplum tarafından yargılanma, toplumsal baskıya uğrama korkusudur. Geleneksel toplum yapılarında boşanma ağır bir durum olduğundan, birçok ülkede ve kültürde boşanmanın bir damga olması kadınları zor durumda bırakmaktadır. Toplumdaki boşanmış kadınlar toplumsal dışlanmışlığa bağlı mağruz kaldıkları çeşitli olumsuzluklar neticesinde, toplumda bir yer edinmede zorluklar yaşamaktadırlar. Geleneksele bağlı değerler doğrultusunda boşanmalara yönelik olumsuz yönde algılarla baskılanan boşanmış bireyler, devam edecekleri yeni süreçlerde uyum sağlamada güçlükler yaşamaktadır (Aktaş, Akoğlu, Küçük & Karagöz, 2018:167).

Aileler ve toplumlar için acı verici bir olay olan boşanma, neredeyse tüm toplumlarda yaygınlaşmaktadır. Arıkan tarafından (1996) “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları ” adlı araştırmada, boşanma sonrasında bir kadının hayatında karşılaşabileceği güçlükler; ekonomik sıkıntılar (%86.6), çevresel baskı (%80,8) ve velayet (%79) olmak üzere oransal bir şekilde ortaya koymuştur.

Boşanma bireyler için yeni ilişkilerin başlangıcıdır. Her iki taraf da (kadın ve erkek) yeni bir hayat, yeni değerler ve yeni yaşam tarzlarıyla bir takım zorluklar veya kolaylıklar ile karşılaşmaktadırlar. Kadın ya da erkek arasında evlilik sürecinde yaşanan geçimsizlikler, psikolojik ya da fiziksel şiddet gibi durumlar ortadan kalksa da yeni zorluklar kadın ve erkek için ortaya çıkmaktadır. Bunlar yeni yaşamın idamesi için kurulacak yeni ev düzeni, ekonomik sıkıntılar, bireylerin toplum içinde yaşayacağı baskı, psikolojik şiddet gibi durumlar olurken; boşanma sonrası dönemde çocuklar için de maddi, duygusal, bakımları, sosyalleşme vb. açılardan büyük sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler (Aral & Gürsoy, 2000:21).

Boşanma özünde bireyin kendisini etkilediği kadar toplum yapısını, geleneği, kültürü, ekonomiyi, etkilemektedir. Boşanma olgusu toplumdan topluma farklı algılanan farklı yorumlanan bir durumdur. Geçmişten günümüze gelindiğinde boşanmanın, toplum yapıları içerisinde sıkça yaşanan, söz edilen gündelik bir pratik halini aldığını görüyoruz. Genel olarak, sosyologların önünde giderek büyüyen bu sorunu incelemek, ölçmek, var olan durumu sunmak gibi büyük bir sorumluluk bulunmaktadır. Dolayısıyla toplumda araştırılması açısından önem taşıyan toplumsal bir sorundur. Boşanmalar kimi zaman gerçekleştiği için kimi zamanda gerçekleşmediği için yıkıcı etkiler yapmaktadır. Aile içerisinde yaşanan sorunların durdurulmaması şiddetin her türlüşünün devam ettiği bir durumda boşanmanın gerçekleşmemesi durumunda boşanmalar gerçekleşmediği için yıkıcı bir etki doğurabilmektedir.

Boşanmayı iyi anlamak için toplum yapılarını çözümlemek neden ve sonuçlarına bakmak gerekmektedir.

1.1.2. Boşanma Nedenleri

Hem toplum hem de aileler için farklı boyutları ve karmaşık bir yapısı olan boşanma, her bireyde değişik etkilere sahip olan toplumsal bir kriz süreci şeklinde tanımlanabilir. Boşanma Türk Medeni Kanunu'na göre,"eşlerin birinin ölmesi, gaipliği, evlenmelerin hükümsüzlükleri gibi evliliği sonlandıran sebeplerden bir tanesi" olarak kabul edilmektedir (Adalet Bakanlığı, 2002:85). Yine Medeni Kanun'a göre boşanma, boşanan taraflar açısından belirli sebeplerin var olması halinde ve hâkim yetkisiyle mümkün olmaktadır. Kanun "geçimsizlik" nedeniyle bozulmuş olan karı - koca ilişkileri, ailenin içinde olmayan, daha fazla objektif ve işin uzmanı olan bir dış kurum tarafından değerlendirmesi koşuluyla, aralarında iletişim kopukluğu olan karı - kocanın ve sahip olunan çocuklarının boşanma sonunda ortaya çıkması muhtemel haklarını korumuştur. Türk Medeni Kanunu'nun genel olarak belirlediği boşanma nedenleri aşağıdaki şekildedir;

- A. Zinanın olması,
- B. Canına kast etme ve kötü muamelelerin olması,
- C. Suç barındıran ve onur kıran davranışların olması,
- D. Terk etme,
- E. Ruh sağlığı bozukluğu,
- F. Sürekli olan geçimsiz şeklindedir.

Bu sebeplerin ilk beş tanesi özel ve sonuncusunun ise genel bir boşanma sebebi olarak nitelendirilmektedir (Akdaş, 2015: 45).

1988 yılından itibaren adli boşanma süreçleri kolaylaştırıldığından batılı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de boşanmalar sürekli artmış. Adli sicil ve istatistiki verilerine göre 1987'de boşanmak için mahkemelere 60,140 kişi başvurmuştur. 1988 yılındaysa boşanmayı kolaylaştıran yasa yürürlüğe alınmasıyla ve dava sayıları on yıl içerisinde %187 oranında artış göstermiş ve 141.322 kişiye çıkmıştır (Yıldırım, 2004:65). İstatistik verilerine bakıldığında da boşanma ile ilgili kolaylaştırıcı etkenlerin var olması, insanların daha rahat bir şekilde boşanmaya karar verip gerçekleştirmesine neden olmuştur.

Geleneksel toplum yapılarında kadın - erkek ilişkisi toplum ve ailenin fertleri ile birlikte şekil almaktadır. Bu gibi toplumlarda Kadınlar ve erkekler bir baskı mekanizması içinde olduklarından boşanma gibi kararları kolay bir şekilde alamamaktadırlar. Bunun altında yatan nedenler arasında; toplumun kadın üzerindeki baskısı, kadının dul kalma korkusu, kadının özgürlük alanının kısıtlı olması gibi faktörler yer almaktadır. Geleneksel yapılarının yaşandığı bölgelerde, sosyal ve ekonomik gelişmişlik yapılarına göre, bir bölgeden başka bölgeye, bir ilden başka bir ile değişiklikler göstermektedir. Örnek olarak 1987-1997 yıllarında Bitlis’de boşanma sayısı 2 ile 10 arasında değiştiği görülmektedir. Benzer yıllarda Hakkâri’de en az 1, en fazla 5 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Marmara bölgesinde yer alan Bilecik ilinin bu illere nüfus bakımından yakın olmasına karşın benzer yıllarda olan boşanma sayısı en az 37 en fazla 96 olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2004:66).

Boşanma nedenlerinden biri olarak sanayileşmenin getirdiği ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması durumunu almak yanlış olmaz. Bölgelerdeki boşanma oranlarındaki farklılıklar da aslında bu görüşü doğrular niteliktedir. Sanayisi gelişmiş bölgelerde boşanma oranları sanayisi gelişmemiş bölgelere oranla daha yüksektir. Mesela 2000 yılında Şırnak’ta 19 boşanma kaydedilirken, aynı yıl İstanbul’da 6,546, Ankara’da 2,217, İzmir’de 4,406 boşanma vakası kaydedilmiştir (TÜİK, 2000). Boşanma nedenlerinden bir başka faktörde çiftlerin evli kalma sürelerinin boşanmaların etkisinin olduğudur. Türkiye istatistiklerine göre boşanmaların yarısı evliliğin ilk beş yılı içerisinde meydana gelmektedir. Bu sebeple Türkiye’de ilk beş yıl evlilik için kritik yıl olarak ifade edilmektedir. Evliliğin üzerinde yıllar geçmesi evliliği daha da sağlamlaştırmaktadır. Bu durum üzerinde eşlerin birbirlerini zaman geçtikçe daha iyi tanıma imkânı bulmaları olarak görülmektedir (Yıldırım, 2004:69).

Türk aile yapısında çocuk önemli bağlayıcı, birleştirici bir unsurdur. Boşanmaların engellenmesindeki faktörlerden biri olarak da çocuk gösterilebilir. Bir ailedeki çocuğun varlığı o ailede kadın-erkek arasında evlilik bağının kopmaması için bir güçtür. Çocuklu ailelerdeki boşanma oranları çocuksuz ailelere göre daha düşüktür. Mesela 2000 yılındaki verilere bakıldığında çocuksuz ailelerdeki boşanma oranları %43,85 iken çocuklu ailelerde bu oran %25,14 dur (Yıldırım, 2004:70).

Medeni kanunda boşanmanın genel nedenleri, belirli maddelerle düzenlenmiştir. Fakat olay ya da olaylar yasada açıkça belirtilmemiştir. Yasalarla düzenlenmiş bir sebep yeterli gelirse bu mutlak boşanma nedeni olarak kabul edilir. Örneğin zina veya şiddetli geçimsizlik, mutlak boşanma nedeni olarak kabul edilmektedir, fakat nispi boşanma nedenlerinde sebepler yeterli gelmeyebilir, boşanma olayı yeterli gelmediği durumlarda da olayların araştırılmasına gidilmekte şeklinde Medeni Kanun maddeleri düzenlenmiştir (Akıntürk, 2004:252).

Türk Medeni Kanunu'nda evlilik birliğinin temelinin sarsılması maddesi içerisinde sebepler vardır. Bunlar; aşırı alkol tüketimi, cinsel ilişkiden kaçma, ya da boşanma durumunda, onur kırıcı ve itici sözler, eşi beğenmeme, ev işlerini ihmal etmek, şiddetli tehdit, çalışmama durumu, aşırı kıskançlık bu ve buna benzer olaylardır (Öztürk, 2010:51).

Boşanma nedenleri, çiftler arasında özel nedenlere bağlı olmakla birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerle de yakından ilgilidir. Boşanmaların özel nedenleri farklı değişkenlerle tartışılmaktadır. Bunlar; toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf, yaşam seyri, evlilik süresi, evlilik yaşı gibi değişkenler boşanma için nedenler olarak sıralanmaktadır. Fakat boşanmaların evrensel nedenleri arasında şiddet türleri, sevgi yoksunluğu, iletişimsizlik, madde bağımlılığı, ekonomik faktörler, aldatma gibi nedenler sayılmaktadır (Aktaş, 2015:46).

Günümüzde gelişmiş batılı ülkelerde yapılan evliliklerin yarısına yakını, boşanma riski taşımaktadır. Boşanan bazı bireyler evliliklerini olumlu bir yönde değerlendirdikleri için boşanma sonrasını bir krizken, evliliklerini olumsuz olarak değerlendirenler için ise yeniden bir düzen kurma fırsatı olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler de kadınların işgücüne katılımına doğru orantılı olarak gelişmiş batı ülkelerindeki kadar büyük oranlara ulaşmasa dahi birçok evliliğin boşanma riski altında olduğu kabul edilmektedir (Aydın & Baran, 2010:121). Boşanma oranlarının evrensel olarak artmasının çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerin özelinde karı-koca arasındaki sebepler olmakla birlikte genelinde toplumsal değişime bağlı olarak çeşitlenmektedir.

Giddens ve Back’a göre bireyselleşme ve liberalleşme 20. yüzyılda baskın değerlere sahip olduğu, bireyselliğin ön planda tutulduğu ve bireylerin üzerlerindeki ahlaki değer baskısının azaldığını söyleyerek değişen yapıya dikkat çekmektedirler.

Günümüzde boşanma oranlarının artmasında aile yapılarının değişimi, kadınların ekonomik bağımsızlıklarının artması, yasal olarak gerçekleşen boşanmaların geçmiştekilerine oranla daha da kolaylaştırılmış olması ve toplumun geneline yayılan boşanmaya ilişkin yargıların değişimi gibi birçok neden etki etmektedir (Aktaş, 2011:20).

Kadın haklarındaki gelişmeler, eğitim düzeyindeki ilerlemeler, kadınların toplumsal alanlara katılımları, bireysel değer yargıları, aile içindeki rol ve beklentileri değiştirmiştir. Bu durum aile içindeki rol çalışmalarını doğurmuş ve ailenin bölünmesini hızlandırmıştır.

Dünya üzerinde yer alan farklı toplumlarda aile biçimleri çok çeşitli şekillerde varlıklarını sürdürmektedir. Afrika, Asya ve Pasifikteki ülkelerin kırsal ve uzak bölgelerinde bulunan toplumların geleneksel aile yaşam biçimlerinde çok fazla farklılıklar olmazken, Avrupa kültür ve yaşam biçiminin ulaştığı ülkelerde farklılıklar daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Söz konusu değişimlerin kökeni karışık bir yapıya sahip olmanın yanında genel anlamda batıda bulunan romantik sevgi ifadesi, gelişmişlik endeksine göre en üst seviyede olmaları, kadının toplumsal yapı içerisindeki konumu gibi etmenler ulusal ve siyasal sistem yapılarını etkilemektedir (Yıldırım, 2004:61).

Giddens (2000)’a göre boşanma özellikle gelişmiş ülkelerde giderek yaygınlaşan bir kavram olarak ifade edilmese de işaret ettiği toplumsal değişimlerle birlikte ele alındığı söylenebilir. Kadın - erkek arasındaki eşitlik düzeyi eski zamana nazaran daha fazla gelişmiştir. Ailedeki değerler içerisinde önemli yeri olan akraba ve yakın çevrenin azalması ya da uzak noktalarda ikamet ediyor olmaları da boşanma oranlarını üzerinde bir faktör olarak görülmektedir (Yıldırım, 2004:63). Günümüzde boşanma, toplumsal bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır. Denilebilir ki boşanma farklı toplumlarda geçmiş zamana oranla günümüzde çok daha yaygınlaşmış ve çok daha büyük oranlara ulaşmıştır (Sucu, 2007: 11). Bununla birlikte içinde yaşadığımız

çağda değişen teknoloji ve değer yargılarıyla birlikte boşanmaya, toplum hoşgörüsüyle yaklaşmaya başlamıştır. Toplumun boşanmalar üzerindeki genel algısının yıkılmaya başlaması da boşanma oranları üzerinde kolaylaştırıcı bir etki yaratmaktadır (Yazıcıoğlu, 1995:89).

Türkiye’de boşanmaların birinci nedeni şiddetli geçimsizliklerdir. Yıllardan bu nedene bağlı boşanma oranlarında artışların olduğu gözlenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, boşanma nedenleri olarak ikinci sırada terk, üçüncü sırada ise zina yer almaktadır. Bu iki nedenden ötürü boşanma oranlarında her yıl artışların olduğu gözlenmektedir. Bu üç neden dışındaki diğer nedenler, daha az dikkat çekici oranlarda oldukları görülmektedir. Boşanma oranlarının temelinde kadın ve erkek arasındaki çatışmaların yanı sıra, köyden kente göç, sanayileşme, şehirleşme problemi, işsizliğin getirdiği bunalımlar, gerçeklerden uzaklaşma, aile yapılarında yaşanan değişimler, bütün aile fertleri arasında olan çatışmalar, kadının doğurganlığı, denetimsiz medya yayınları, yasalarla boşanmanın kolaylaşması, kadının eğitim düzeyindeki yükselişi gibi sebepler boşanma oranlarında artışın yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Yıldırım, 2004:68).

Evli çiftler arasındaki farklılıklar, aile içerisinde de çatışmaların yaşanmasında büyük rol oynar. Bu çatışma çiftler arasındaki kültür farklılıklarından, eğitim seviyesinin farklılığından olabilmektedir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip olanlar boşanmaya ve boşanmış çiftlere karşı tutumları daha olumlu olabilmektedir. Bu kesime göre bütün çabalara karşın evliliğin sürdürülemeyeceğinin anlanması halinde boşanma durumunu önemli bir çözüm olarak görmektedir. Fakat daha düşük eğitim seviyesindeki bireyler durumu böyle görmemektedir. Boşanmaya ve boşanmış çiftlere karşı tutumlarında yanlış bilgilendirme ve önyargılı olarak mantıktan uzak değerlendirmelerde bulunarak aşırı acıma, öfke duyma ve hatta tiksinti derecesinde duyguları yaşamaktadırlar (Arıkan, 1996:12).

Boşanma tek bir nedenle açıklanamayacak düzeyde karmaşık bir yapıdadır. Bu faktörler kişiden kişiye değişmektedir. Fakat genel boşanma nedenlerine bakıldığında ortak olan faktörlerin olduğu söylenebilir. Bunlardan bir tanesi de ekonomik faktördür (Yıldırım, 2004:61). Çiftler arasında yaşanan ekonomik sıkıntılar üstesinden gelemeyecek bir hal aldığında aile içinde sarsıntılar başlar. İşsizlik problemleri evlilik

için önemli bir sorundur. Eşler arasında çalışamama durumu ev ihtiyaçlarının karşılanmamasına sebep olmaktadır, bunun sonucunda da çatışmaların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Kadının iş hayatına atılması da boşanmanın ekonomik sebepleri arasında gösterilebilir. Kadının söz sahibi olması, ekonomik özgürlüğü kavuşması ataerkil zihniyet yapısındaki bir erkek için bastırılma anlamına gelmektedir, bu da çiftler arasında ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Türkiye’deki boşanma nedenlerine bakıldığında başka bir faktörün de çocuğun yokluğu (Sağlıklı/Doğal biçimde çocuk sahibi olamama) olarak gösterilebilir. Özellikle geleneksel toplum yapılarında önemli olan bir boşanma sebebi de çocuğun olmamasıdır. Özellikle ataerkil yapıya sahip toplumlarda çocuk soyun devamı, erkeğin gücü olarak algılandığından belirli bir zaman dilimi içerisinde çocuk olmama durumunda çiftler boşanma yolunu seçebilmektedir. Yukarıda da anıltıldığı gibi Türkiye’deki son on yıldaki verilere bakıldığında resmi kayıtlara geçmiş olan en önemli boşanma sebebi geçimsizlik olmuştur. İkinci sırada terk, üçüncü sırada ise zina bulunmaktadır. Geçimsizlik sebebiyle boşanma, kişilerin arasında bu on yıllık verilere göre %94’ün altına düşmemiştir. Geçimsizlik nedeninin bu kadar yaygın olmasında en büyük etken hukuki açıdan geçimsizlik maddelerinin birçok nedeni kapsıyor olmasıdır (Erdoğan & Erzurumlu, 2016:56).

1.1.3. Boşanma Sonuçları

Bireyselliği merkeze alan yeni dünya düzeni içerisinde feodaliteye özgü katı kuralların çoğu değişime direnememiştir. Ayrıca modern toplum yapısında yeni ve farklı kurallar/durumlar ortaya çıkmıştır. Yaşamın değişmesinde etkisiyle modern toplum yapısına refah toplumu denilmiştir. Sanayi yönünden gelişmiş ülkelerde evlenme oranları zamanla düşerken buna karşın boşanma oranları da zamanla artmıştır (Aydın & Boran, 2010:123).

Boşanma yeni toplum düzeninde meydana gelen değişikliklerle evlilikte olduğu gibi o da bir tercih meselesi biçiminde algılanmaya başlanmıştır. Şimdilerde modern toplumdaki sosyal bir sorun olarak görülmeye başlayan boşanma, aile kurumunu tehdit etmektedir. Boşanan bireylerin sonrasında yaşadıkları olumsuz durumlar, kişilerle sınırlı kalmayıp bugün boşanma oranlarının yüksek olduğu

lkelerde boşanma sonrasında birçok sosyal problemler yaşanmakta ve bu problemler çözümü en zor olan sosyal problemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Başkaya & nal, 2017:358).

Boşanma pekl evliliği mutsuz yaşayan çiftler için bir kurtuluş yolu olsa bile aynı zamanda aile kurumunun parçalanması anlamını taşımaktadır (Yrkoğlu, 1997:108). Boşanma, çok fazla karmaşık ve çok çeşitli boyutta bir görüntü olup geniş bir zamanda gerçekleşmiş sosyal ve psikolojik bir süreçtir. Boşanmada sonraki evrelerde boşanmanın gerçekleşmesinden doğan kadın ve erkeğin hayatlarında karşılaştıkları zorlukların, değişimlerin yaşandığı dönem olarak görülür. (Aktaş, 2011:34-35).

Boşanma sonrasında bireyler hayatlarında zorluklar ve değişimler yaşanmaktadır. Velidedeoğlu (1976) boşanmanın sonuçlarını iki başlık altında toplar. Bunlardan birincisi; boşanmanın kişisel sonuçları, ikincisi de boşanmanın ekonomik sonuçlarıdır. Kadın da erkek de artık bekr olmakta ve yaşamlarını birbirlerine bağlı olmadan sürdürmeye başlamaktadırlar. Yaşamlarındaki yeni düzene ayak uydurmaya ve toplumun gözündeki durumlarını sindirmeye çalışırlar. Bireyler zerindeki parasal sonuçlar mahkemenin bireylerden birini nafakaya bağlaması ya da bağlamaması ile kişiler hayatlarını idame şekilleri ile başa çıkmaya çalışırlar (Aktaş, 2011:35).

Arıkan (1992) boşanmanın zararlarını maddi ve manevi yönlü bir değerlendirmeye iki grupta ele almaktadır. Maddi yönlü zararlar olarak boşanmanın çiftlerin yeni yaşamlarını sürdürebilecekleri evin yeniden düzenlenmesi ekonomik sıkıntı, nafaka gibi sıkıntıları değerlendirirken; manevi zarar olarak da çocuklara zlem, ruhsal duygusal sıkıntı, aile, evre baskısı kadın için erkek tacizi gibi sıkıntılar ile değerlendirilmektedir. Boşanma sonrasında kadının eğitim düzeyinin, gelir düzeyinin düşük olması kadını ekonomik sıkıntılar içine sokmakta ve hatta bazı kadınlar yoksulluk sınırında yaşamaktadırlar (Aktaş, 2011:36).

Boşanma kadınlarda; çaresizlik, sevgisizlik, yalnızlık, kendini boşlukta hissetme, kararsızlık, güvensizlik, sorumlulukların ağır gelmesi, karşı cinse yönelik olumsuz duygular, değersizlik hissi, kendisine ve çocuğuna karşı suçluluk hissi duyma, isyan veya eziklik gibi duygu durumlarına yol açmaktadır (SDAM, 2018:35).

Boşanma sonrasındaki süreçte ekonomik güçlüklerin olması kadınları yeniden evliliğe iten bir etken olduğu bilinmekte ancak, ekonomik yeterliği olan kadınlar için kötü giden bir evliliği sonlandırma, cesaret yarattığı bilinmektedir (Aktaş, 2011:39). Boşanma sonrasında toplumda kadınlar için kaybedenler olarak görülüyor olsa da erkeklerin boşanma sonrasında yaşama şekli ve sosyal ilişkilerde daha iyi durumda olmadığı ortaya çıkmaktadır (Aktaş, 2011:37). Boşanma insan yaşamındaki en önemli olaylardan bir tanesidir. Boşanma sonunda boşanan çiftlerin yaşadığı olumsuz durumu yaşayan taraflardan biri de çocuklardır. Çocukların yaş farklılıklarından ötürü farklı duygu durumları gözlenebilmektedir. Çocuklarda özgüven yoksunluğu, stres, öfke, topluma karşı soğukluk, içine kapanma gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Bununla birlikte çocukların eğitim süreçlerinde de baba ile annenin boşanmış olması zorluklar yaratabilmektedir (SDAM, 2018:37).

Boşanma sonrasında bireylerin toplumsal boşanma sürecinde başlamaktadır. Bu süreçte bireyler sosyal çevrelerinden uzaklaşmakta ya da eski eşler birbirlerinin aileleri ile olan bağlarını koparmakta ya da ortak arkadaş gruplarıyla bağlarını koparmaktadırlar. Bu durumda bireyler kendilerini toplumdan izole ederek, hayatlarında yeni bir dönem başlatırlar (Aktaş, 2011:36).

Geleneksel toplumlarda boşanma bir tabu olarak görülmesinden dolayı bireyler toplumdan soyutlanıp yeniden toplumda yer edinmeleri zorlaşabilmektedir (Arıkan, 1992). Boşanma sonrasında boşanan bireylerin, çocukların, ailelerinin üzerinde birçok olumlu- olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Boşanmanın genel toplum yapısında önemli toplumsal bir sorun olduğu yadsınamaz. Sosyal bir problem olarak karşımıza çıkan boşanmalar sonrasında toplumda kaygı verici ve onarılması güç sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla boşanma, toplumda evlilik dışı yaşama yol açmakta, toplumun aile sorumluluğu taşıyan bireylerin ilişkileri ile yüzyüze bırakmaktadır. Bununla birlikte toplum açısından daha büyük bir sorunu tek ebeveynle ya da ebeveysiz yaşayan çocukların anne baba otoritesinden yoksun kalmalarından, bu çocukların evliliğe ve aileye karşı olumsuz tutum ve davranışları ortaya çıkmaktadır (SDAM, 2018:38). Boşanma kimi zaman gerçekleşmemesi durumunda kimi zamanda gerçekleşmesi durumunda aileler üzerinde yıkıcı etkiler yapabilir. Geleneksel toplum yapılarında boşanmaya bakış açısı tabulaştığından sorunlar yaşayan çiftler çoğu zaman

boşanmayı düşünmez hayatlarını anlaşmazlıklarla devam ettirmektedirler. Bu durumun aile içerisinde yıkıcı etkileri olduğu yadsınamaz. Boşanmalar aile içindeki çocuklar için olumsuz sonuçlar doğururken kimi ailelerdeki çocuklar için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Aile içerisinde sürekli geçimsizlik, şiddet, kötü alışkanlıklar gibi olumsuz durumlara maruz kalan çocuklar için yeni bir hayatın başlaması adına, olumsuzluklara daha fazla maruz kalmaması adına olumlu bir sonuçtur.

Boşanmanın sonuçları arasında manevi olumsuzluklar kadar maddi olumsuzluklar da yatmaktadır. Ekonomistlere göre boşanmalar sonrasında evliliklerde yaşanan dağılmayla para veya maddi kaynaklara erişim kısmında sosyal sermayedeki birikime müdahaleler edildiğinden ekonomik sermayenin saçılmasına sebebiyet vermektedir. Boşanma ayrı evlerde kalan çiftlerin evlerini ayırarak yeni bireysel hayatlarına yeni kaynaklar çıkaracağından yatırım ve kazanımlarının bölünmesine sebep olabilmektedir (Çiçekli, 2019:27).

Boşanmanın kadınlar açısından sonuçlarından bir tanesi de çocukların velayetini almaları durumunda çocuğun bakımıyla çok fazla ilgilendiğinden stres altında kalabilmeleridir. Erkeklerde ise çocuklarından ayrı kalma psikolojisi ve özlem duyma sıkıntısı yaşayabilmektedirler. Yapılan çalışmalarda kadının ekonomik olarak erkekten daha fazla etkilendiği ortaya konulmaktadır (Çiçekli, 2019:37). Boşanmaların artması ile aile kurumu bugün büyük bir tehlike altındadır. Sosyolog ve gelişim psikologlarına göre bu durum ailede yaşanan çözülme, toplumsal çözülmeye de sebep olmaktadır (Furstenberg ve Kiernan, 2001).

Toplumlarda yaşanan boşanma oranlarındaki artış aile yapılarının çözülmesi açısından bakıldığında, çözümü zor olan sosyal problemler yaratmaktadır. Boşanmanın sonuçlarına bakıldığında, kadın ve erkek özelinde yaşadıkları olumlu-olumsuz sonuçlarla birlikte bu kararın üzerinde olumsuz sonuçlar bıraktığı taraf çocuk olarak görülmektedir.

1.1.4. Boşanma Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Boşanma olgusu kavramı birçok farklı bilim dalı tarafından değişik yöntem ve tekniklerle ele alınıp incelenen, üzerinde çalışmalar yapıp yorumlanan bir konudur.

1.1.4.1. Boşanma İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Boşanmayı ele alan araştırmacılar, ortaya konan birçok çalışmada boşanmayı hukuki yönden ele alıp, boşanma hukukunun tarihsel geçmiş anlatılarını, kanunların eksikliklerini değerlendirmişlerdir. Toplum yapısındaki değişimler, dönüşümler, kültür ve eğitimin boşanma üzerinde oluşturduğu olumlu ya da olumsuz etkiler de mevcut olan çalışmalarda yer edinmiştir. Boşanma kavramı üzerine yapılan çalışmalarda akademik yönlü çalışmalar şu şekilde sıralanabilir.

- Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi,
- Boşanmanın kadın yaşamındaki etkisi,
- Boşanmayla ilgili hukuki yönde yapılan çalışmalar,
- Boşanmanın neden ve sonuçlarını inceleyen çalışmalar,
- Boşanmaların yıllara göre değişimini gösteren çalışmalar,
- TÜİK verilerine göre yapılan istatistiksel çalışmalar ve mahkeme kayıtları ile yapılan yüksek lisans, doktora tezleri çalışmaları.

Genel olarak literatür çalışmalarında karşımıza çıkan sonuçlarda boşanmaların iki şekilde ele alınıp incelenmesi olanaklıdır. Bunlar;

- A. Boşanmayı sosyo-ekonomik olarak ele alan çalışmalar,
- B. Boşanmayı demografik belirleyicilerle ele alıp inceleyen çalışmalar.

Öncelikli olarak Türkiye’de boşanmayla ilgili detaylı çalışmalar yakın dönemlerde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Bunlar arasında ilk olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan çalışma (2009)’da “Türkiye’de Boşanma Nedenleri” irdelenmeye çalışılmıştır. Boşanma olgusunun ülkemizdeki yapısıyla ilgili kapsamlı bir araştırmaya olan ve boşanma sebeplerini, sürecini ve boşanma sonrasında ortaya çıkan durumlar ele alınmıştır. Bu çalışmanın ayrıntılı analizlerini içeren çalışma ise 2014 yılında yapılmıştır (Karabektaş, 2019:18).

Türkiye’de boşanmaya ilişkin yapılan önemli araştırmalardan bir tanesi Gül Arıkan’a (1992’ye) aittir. Arıkan (1992), “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları

Araştırması” adlı çalışmasında; kadınların sosyo-ekonomik düzeylerden boşanmaya kadar götüren süreçleri, geçimsizlik nedenlerini, karı-koca etkileşimini, boşanma sürecinde ve sonrasında karşılaşılan güçlükleri ve bir kısım değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemeye çalışarak geniş bir alan araştırması yapmıştır. Araştırmanın örneklemini sosyal yardımlaşma dayanışmaya başvuran 161 boşanmış kadın oluşturmaktadır. Bu çalışmada kadınların hangi yaş aralığında daha çok boşanma deneyimi gerçekleştirdikleri, kadınların eğitim düzeylerine göre boşanma oranları, kadınların çocuk sahip olup olmamaları ve gerçekleştirdikleri evlilik biçimlerine göre boşanma oranlarının nasıl bir eğilimde olduğunu ele almaya çalışmıştır.

Arıkan, (1992) çalışmasında boşanma nedenleri olarak en fazla göze çarpan geçimsizlik nedeni şiddet, içki, kumar ve geçim sıkıntısı yer aldığı görülmektedir. Boşanmanın sonuçlarına bak ise kadınların pişman olmamaları tespit edilmektedir. Yine bu çalışmada yoksul boşanmış kadınların %81.4 toplumun gözünde kendilerine kötü gözle bakıldığını belirtmektedirler.

Boşanmanın nedenleri üzerinde yapılan bir diğer çalışma, Keskin (2007) tarafından yapılmıştır. Niğde ilinde yapılan bu çalışmada boşanmanın psikolojik sosyolojik nedenleri araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırmada Niğde ilinde rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş olan boşanmış on erkek ve on kadından oluşmaktadır. Çalışmada mülakat (derinlemesine görüşme) yöntemi kullanılarak bir nitel çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmasında boşanma davalarını açanların en çok kadınlar olduğu ve boşanmaların en fazla 25-30 yaş aralığında yoğunlaştığı tespit etmiştir. Çalışmadan elde edilen analizler sonucunda; boşanmaların evliliğin ilk beş yılı içerisinde daha fazla gerçekleştiğinin, ayrıca boşanan kişilerin eğitim seviyesine göre bir gruplandırma yapıldığında eğitim seviyesi düşük kişilerde daha fazla boşanma oranlarının görüldüğü saptanmıştır.

Keskin, (2007) çalışmasında boşanmaların arkasındaki temel sebebin eğitimsizlik olduğunu ifade etmiştir.

Boşanmaların nedenlerini ele alan bir başka araştırmacı olan Sucu (2007), Sakarya ilinde boşanmış kadınların boşanma nedenlerini ve boşandıktan sonra yaşadıkları zorlukları saptamaya çalışmıştır. Sucu, (2007) yaptığı çalışmada

boşanmadaki demografik belirleyiciler üzerinden neden ve sonuçlara bakmaya çalışmıştır. Mesela boşanan kadınların en fazla hangi yaş aralığında olduğu, evliliğin hangi dönemlerinde en çok boşanmaların gerçekleştiği, çocuk sayısı, etnik köken farklılığı gibi etkenlerin boşanma üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalışmıştır.

Yıldırım, (1998) kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet eğiliminin toplumsal kaynaklarını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmasında; arkadaşlık ile başlayan evliliklerin büyük çoğunluğunu ve görücü usulü ile yapılan evliliklerin çoğunluğunun ağır derecede şiddetle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir (Aktaş, 2011:30).

Özügürlü (2006) “Boşanmaya Götüren Sebepler” adlı çalışmasında, 300 evli kadının %86’sının kocaları tarafından değer görmediklerini ve aralarındaki iletişimsizlik sebebi ile boşandıklarını, kadınların %90’ı sorunun ne olduğunu bulamadığını, %90’ı birlik beraberlik kuramadıklarını, %56’sı aile büyüklerinin ev içi olaylara müdahalede bulunmasından ötürü boşandıklarını dile getirdiklerini, belirtmiştir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından (2010) yılında yayınlanan çalışmada; boşanmaların en önemli sebebinin aldatma olduğu belirtilmiştir. Kadınların %29’u erkeklerin ise %21’i bu oranı desteklemektedir. Boşanmış kadınların %11’i erkeklerin ise %5’i eşi tarafından aldatıldıklarından dolayı boşandıklarını belirtmişlerdir. Burada diğer sebepler dayak, kötü muamele, içki, kumar olarak gösterilmektedir. Kadınların ve erkeklerin yakın oranlarda olduğu bir boşanma sebebinin ise sorumsuz ve ilgisiz davranma olduğu bildirilmiştir. Bu durum oransal olarak erkeklerde %17 kadınlarda %19 dur (Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA, 2006).

Yine Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından (2017) yılında yapılan bir başka çalışmada Türkiye geneli baz alındığında boşanmaların %50.9’unun sorumsuz ve ilgisiz davranış olduğu, %30,2’sinin ekonomik geçim, %24,3’ünün ailedeki sorun olduğu görülmüştür.

Türkiye’deki boşanma ile ilgili literatürü incelediğimizde boşanmayı sosyo-ekonomik belirleyicilerle ele alıp çalışmalar yürüten araştırmalar da mevcuttur. Bunlar

da bir tanesi Topbaş ve Kurt'un 2007'de yaptığı çalışmaları olmuştur. Bu çalışmada işsizliğin boşanma oranları üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir. Çalışmalarında 1970-2005 yılları arasında gerçekleşen boşanma verilerini ele almışlardır. Ele alınan boşanmaları işsizlik ve geçimsizlik olarak iki ayrı kategoride değerlendirmişlerdir.

Erkan, (2017) yılında yaptığı çalışmada; 2004-2010 yılları arasındaki döneme ait TÜİK istatistikleri bölge birimleri olarak sınıflandırdığı düzey ikide bulunan 26 alt bölgeye ait boşanma ve işsizlik verilerinden yararlanmıştır. Çalışma sonucunda hem kısa ve hem de uzun dönemde işsizliğin boşanmayı etkilediğini tespit etmiştir. Ayrıca her iki değişken arasında güçlü bir yakınlık elde etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de işsizlik oranının yüksek olduğu zamanlarda boşanma oranlarında bir artışın yaşandığı belirtilmiştir.

2011'de Aktaş'ın elde etmiş olduğu sonuçlara göre ise ailelerin evliliklere müdahalelerde bulunmalarının da önemli bir diğer boşanma nedeni olmasını ortaya çıkarmıştır. Çiftlerin akrabaları tarafından evliliklerine müdahale edilmesinden kaynaklanan hoşnutsuzluğun erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğunu saptanmıştır (Aktaş, 2011).

1.1.4.2. Boşanma İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Yurtiçinde yapılan çalışmalar gibi yurtdışında da boşanma ile ilgili birçok önemli çalışma bulunmaktadır. Bunlardan SOUTH, (1985) ikinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik şartların boşanma oranları üzerinde etkisine yönelik araştırmada bulunmuştur. İşsizlik, kadının işgücüne katılma, boşanmanın hangi yaş aralığında gerçekleştiği gibi değişkenlerle boşanma oranlarını açıklamıştır. Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı'nı değişken olarak almıştır. Yapılan çalışmada kadın işgücüne katılımı ve işsizlik oranlarının artması ile boşanma oranlarının arttığı yönünde bulgular tespit etmiştir (Erkan, 2017:39).

Gottman ve Leversan'ın (2000) yapmış oldukları çalışmaya göre, evliliğin ilk yedi yılda boşanma oranlarının en üst aşamaya ulaştığı ve tarafların ilk çocuklarını iki yaş çivarına erıştirdiği dönemde boşanma riski yoğunlaştığı ve evliliklerin devam etmesi için önemli kritik süreçler olduğunu belirtmiştir.

Geller'in (1999) ortaya koyduğu araştırmaya göre, her yıl yaklaşık olarak 4000 kadının önceki eşleri tarafından ya da erkek arkadaşlarınca öldürüldüğü, FBI'ın düzenlediği raporlarda ise her yıl 1500 civarında kadının kocası tarafından ya da erkek arkadaşlarınca öldürüldükleri görülmüştür. Bütün kültürlerde kadınların kocaları tarafından şiddet yaşadığı sonucu ortaya çıkmış olsa bile ailedeki şiddete nedenin ekonomik geçim sınırının altında kalan evlerde çok daha sıklıkla görüldüğü ve genellikle 18 - 30 arası yaşlarda olan çiftler arasında geçerli bir durum olduğu da bilinmektedir. Milli boyutta bütün evsiz kadın ve çocukların %50'si ailede şiddet yaşamış olmaları nedeniyle sokaklarda yaşamaktadırlar.

Hunt (1966) çalışmalarının sonucundan yola çıkarak günümüz evlilikleriyle ilgili olarak çarpıcı bir noktayı şöyle açıklamaktadır; aslında içinde yaşadığımız dönemde boşanmaların yaygınlaşmasının sebepleri bireylerin evliliğe daha az gönüllü olması değil daha mutlu bir evlilik hayatını kurma arzusunun giderek daha da artmasıdır.

Hollanda'daki evli olan kadınların çalışma hayatlarında rol almalarının boşanmalardaki etkisini araştıran Portmaan ve Koljman (2002); iş hayatında olan evli kadınların her hangi bir iş hayatı olmayan evli kadınlara göre %22 daha çok boşanma riskleri ile karşı karşıya kaldıklarını bulmuştur. İş hayatında olmayan kadınlarla tam zamanlı olarak çalışan kadınlar karşılaştırmasında boşanma ihtimali tam zamanlı olarak çalışan kadınlarda %33 daha fazla olduğu ve yarı zamanlı olarak çalışan kadınların ise boşanma üzerinde oluşturduğu etkinin çok az olduğu belirtilmektedir.

Kadın özelinde çalışma ve boşanma kavramları arasındaki ilişkiyi araştıran bir diğer çalışmayı Poortman (2005) gerçekleştirmiştir. Hollanda'da bulunan 1285 kadına uygulanan anket verileri kullanılmıştır. Araştırmasında iş hayatında olan kadınların boşanma oranlarını çalışmayan kadınlara göre %16 daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Musa ve arkadaşları tarafından (2011) yılında İranda yapılan bir çalışmada kentleşmenin artmasıyla birlikte boşanma oranlarının da arttığı belirtilmiştir. Bununla birlikte okuma yazma oranları düştükçe boşanmaların da arttığını saptamışlardır.

Sander, (1985) yaptığı analizler sonucunda kadının çalışma hayatına girmesi ile boşanma oranları arasında anlamlı, pozitif bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir.

Yine ABD’de yapılan başka bir çalışma olan South ve Spize (1986) tarafından yapılan çalışmada, erkek eşlerinin çalışıp kadınların çalışmadığı bir evlilikte boşanmaların daha düşük olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla kadınların çalışma hayatında olmalarının boşanma oranlarını arttırdığını saptamıştır.

Huang, (2003) yaptığı bir çalışmada; evlenme oranı, boşanma oranı, işsizlik oranı ve gebelik oranı verilerinden yararlanarak ailedeki davranışlar arasında ilişkiyi incelemeye çalışmıştır. İşsizlik ve boşanma arasında doğru anlamlı bir nedensellik saptamıştır. Yani işsizliğin boşanma üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu belirtmiştir.

1.2. Kuramsal Çerçeve

1.2.1. Aileyi ve Boşanmayı Konu Alan Teoriler

Sanayi devrimi ile birlikte dünyada yaşanan toplumsal değişme sürecinin aile, evlilik, boşanma yapılarını etkilediği görülmüştür. Bunun yanı sıra toplum yapılarında da yaşanan kentleşme, modernleşme, göç gibi toplumsal değişimlerin etkisiyle de aile yapılarında birçok dönüşümler yaşanmıştır. Bunun sonucunda aileyi konu alan çalışmaların hem nitel hem de nicel anlamda arttığı görülmüştür. Birçok sosyal bilimci ve farklı alanlarda çalışmalar yapan araştırmacılar aileyle ilgili konular üzerinde de yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla aileyle ilgili farklı bakış açıları gelişmiş, buna ilişkin de birçok kuram doğmuştur. Sosyolojide kuramsal çerçeve en genel anlamda; yürütülen bir araştırmada bir araştırmacının çalışması için merkeze aldığı paradigma açısı, kuramı veya birkaç kuram birleşmesinden oluşturulmuş bir yapı olarak algılanma halidir (Swanson& Chermack, 2013).

Kuramsal çerçeve, araştırmacının araştırması için düşündüğü ön kabüldür. Kuramsal yaklaşımlar araştırmacılar için bilimsel gerekçeler sunan, konunun geçmişteki oluşumları nasıl olduğuyla ilgili okuyucuya bilgi verir. Çalışmanın bu bölümünde aile ile ilgili kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Bu kuramlar; yapısal işlevselci yaklaşım, sosyal çatışmacı yaklaşım, feminist aile yaklaşımı ve sembolik etkileşimci yaklaşımlardır. Çalışmamızda bu kuramlardan yararlanarak aile, evlilik,

boşanma yapıları hakkında daha derin düşünmemizi sağlamış, ayrıca farklı bakış açıları geliştirip yorumlamamızı desteklemiştir.

1.2.1.1. Yapısal - İşlevselci Yaklaşım

Yapısal işlevselci yaklaşıma göre, toplum hiyerarşisi alt-üst sistemlerden ya da bütünü oluşturan birden çok parçadan meydana gelir. Her alt sistemin de kendine özgü fonksiyonları olduğu belirtilir. Parçalar arasında meydana gelen bir değişikliğin bütün üzerinde değişikliğe yol açtığı iddia edilir. Buradan yola çıkarak her alt sistem ve parça kendi işlevini gerçekleştirirken bütünün işleyişini de gerçekleştirdiği savunulur (Müftüler, 2019:101). Yaklaşımın önde gelen temsilcisi olan Talcott Parsons, aile kurumunun toplum üst sisteminin tamamlayıcı bir alt sistemi olduğunu belirtmektedir (Yener, 2018:872). Yapısal işlevselci yaklaşım, ailenin toplum yapısının asıl dinamiklerinden olduğunu ve uygar devletlerin tarafından bu gerçekliğin kabul edildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla aile bütünlüğünü sağlayacak kanunlar çıkartılmaktadır (Yener, 2018:873).

Modern sosyologların sıklıkla kullandığı yaklaşım, yapısal işlevselliktir. İşlevselcilere göre aile her zaman toplum yapısının temel yapıtaşısıdır. Bu yaklaşım, aile yapısının toplum içerisindeki değişimlere bağlı kalarak değiştiğini belirtmektedir (Gökçe, 2017:53).

Talcott Parsons, toplumların sanayileşmenin başlamasıyla değiştiğini ve ailenin üretici konumundan çıkıp tüketici konumuna geçtiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu yeni sistemin, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına dönüşümünü hızlandırdığını belirtmektedir (Parsons, 1991:146).

Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte geleneksel aile yapısının zayıfladığını düşünen işlevselciler, çocukların toplum yapısına dâhil olması, yaşlı ve hastaların bakımının yapılması gibi temel işlevler açısından aile araştırmaları yapmışlardır (Gökçe, 2017:53). Yapısal işlevselciler aile kurumunu toplumsal ilişkilerle birlikte ele almakta ve ailenin işlevinin toplumdaki diğer kurumlarla birlikte değerlendirmektedir. Yapısal işlevselci yaklaşım, işlevlerin bir düzen halinde ilerlemesi için tüm aile bireylerinin kendi üzerine düşeni yapması gerektiğini belirtmektedir (Çiçekli, 2019:45). Bu yaklaşımda aile bireylerinin aile içindeki rol ve statülerinin belirlendiğini

görmekteyiz. Ailedeki roller toplumun düzenli işleyişine katkıda bulunmaktadır. Parsons, bu düzenin sağlanmasında temel koşulun aileyi oluşturan eşlerin birbirini tamamlayan rollerine değinmektedir. Burada erkeğin araçsal rolünü, kadının ise dışavurumsal rolünü yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu durum cinsiyet hiyerarşisi konusunu gündeme getirmiştir (Ünal, 2013: 8). Burada daha çok kadının değışen ekonomik özerkliği de dile getirilmiştir. Parsons'un erkeğin ve kadının rollerini belirlerken, kadının kamusal alan dışında yani evde olması gerektiği düşüncesi feminist hareketler tarafından eleştirilmiştir.

Kadının toplumsal rol ve statüsündeki değışiminde, kentleşme, ekonomik kazanımlar, ailenin yapısal ve işlevsel yönden farklılaşmasında etkili olmuştur. Toplumsal bütünlük içerisinde görülen aile yapısının farklılaşması sonucu olarak ortaya çıkan boşanmalarda, ekonomik nedenlerin, üreme, erkek ve kadındaki rol ve görevleri yerine getirememe gibi toplumsal problemlerin olması muhtemeldir.

1.2.1.2. Sosyal - Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşım, toplum içerisindeki ilişki ve davranışların bir takım eşitsizliklerden (maddi, siyasi, sosyal vb.) ortaya çıktığını ve buna bağlı olarak sınıfların meydana geldiğini belirtmektedir (Chambers, 2004:9). Bu yaklaşım Marksist felsefesine dayanak almaktadır. Çatışmacı kuramının düşünsel alt yapısı sanayi devrimi ile oluşturulmuştur (Yener, 2018:873). Çatışma kuramı, toplum içerisinde bulunan farklılıkların sebep olduğu eşitsizlikleri ve bazı değışkenlerle ilişkisini (aile, ekonomi, eğitim, iktidar vb.) farklı bakış açılarıyla incelemektedir (Çiçekli, 2019:48).

Çatışmacı yaklaşım, toplum içerisinde sosyal çatışma ve eşitsizlikleri baz alarak aileyi tanımlamakta ve üretim kaynaklarını yöneten sınıfın toplum üzerinde hakimiyet kurmak ve savunmasız olan çocuk ve kadınları baskı altına almak için ortaya çıkardığı bir argüman olarak görmektedir (Yener, 2018:873). Yani bu kuram, aileyi hâkimiyet, güç ve bir çatışma alanı olarak belirtmektedir.

Kişiler arasındaki çatışma üzerine odaklanan bu kuram aynı zamanda evli eşlerin karar verme süreci, şiddet, evlilik, boşanma gibi konular üzerine de görüş belirtmektedir (Ünal, 2016:8). Çatışmacı kuram, eşler arasındaki boşanma nedeninin

aile içerisindeki eşitsizlik olduğunu belirtmektedir. Özellikle kadınların hem bekârlık hem de evlilik hayatlarında eşitsizliğe maruz kaldıklarını vurgulamaktadır. Boşanmaların sebeplerinin ekonomik olduğunu belirten bu kuram, ABD'deki boşanma oranlarının yüksek düzeyde olmasının nedenini temelde eşitsizlik ile açıklamaktadır. Dolayısıyla evlilik kurumunu toplum içerisinde devam eden egemen erkek rolünün sürdürülebilmesi için bir araç olarak görmektedirler (Sayın, 1990:65).

Genel itibari ile ailenin sürekliliğini denge ve üstün istikrarla açıklayan ve her gün artan boşanma oranlarını da çatışmanın sonucu olarak görmektedirler. Aile, evlilik gibi kurumlara çatışmacı kurumu açısından baktığımızda aile içinde çatışmaların yaşanmasının kaçınılmaz olduğunu söylenebilir, dolayısıyla boşanmaların da bunların bir sonucu olarak değerlendirebiliriz.

Toplumsal dönüşümlerin aile yapısını araştırırken kadın ve erkek mücadelesinin tarihsel olarak açıklarken çatışmacı yaklaşım değerlendirmelerinden yararlanılabilir.

1.2.1.3. Feminist Yaklaşım

Modern feminizm 1850'lerden günümüze aydınlanma döneminin önemli idaelerinden olan demokrasi ve eşitlik düşüncelerinden beslenerek ortaya çıkmıştır. Feminizmin dayanağı kadınların cinsiyetlerinden ötürü sistematik bir şekilde, sosyal adaletsizlikle karşı karşıya kalmaları fikri üzerine inşa edilmektedir. Bu fikir kabülünden yola çıkan feminizmin amacı kadının ve erkeğin aralarındaki fırsat eşitliğini ve kadınların da kişisel, ekonomik, politik, kurumsal bir güce sahip olmalarını sağlayabilmektir. Geleneksel bir aile hayatının yararının erkekler ve çocuklar için olduğu belirtilmektedir. Bu yararların feministlerdeki karşılığı, kadının aile yaşamı içerisinde ekonomik, psikolojik, sosyal ve cinsel yönlerden baskılanması ile ortaya çıkması şeklindedir (Pilalis & Anderton, 1986). Kadın ve çocuk, erkek egemenliği tarafından sömürülmekte ve kadının aile içinde uğradığı cinsiyet algısı kadının toplumdaki davranışını kısıtlamaktadır. Kadının aile kurumu içerisinde kadına yüklenmiş roller açısından mağruz kaldığı baskıcı yaşamın etkilerinin yanı sıra bir de aile kurumu dışında çalışma hayatında olması daha fazla baskıya ve sömürülmeye karşı karşıya kaldığı ifade edilmektedir (Yener, 2018:874).

Feminist yaklaşıma göre cinsiyet, sosyalleşme süreci içerisinde kadına yüklenen bir baskı unsurudur. Feminist yaklaşıma göre cinsiyet rollerini, geleneksel çekirdek aile çerçevesinde öğrenilmekte ve aile yapısında iki önemli rol bulunmaktadır. Bunlar;

- Genç yaşlardaki kadınların sosyalleştirme süreci içerisinde erkeğe bağımlı bir varlık haline dönüştürülmeleri ve bunlar yaşanırken aile içerisindeki çocukların da bunları yaşayarak büyümeleri.
- Kadının evdeki işleri ve ona uyan görevlerin cinsiyet ile özdeşleştirilerek sunulmasıdır (Somerville, 2000).

Feminist bakışa göre aile, yalnızca kapitalizmin ihtiyaç duyduğu emeği ortaya koyarak onu destekleyen bir unsur olmanın ötesinde ataerkil toplumu da üreten noktadadır. Kapitalist sistem içerisindeki kadın gerekli olan üretim için yedek emek gücünü karşılarken öte yandan piyasanın ihtiyacı olan ucuz emek kısmında karşılamaktadır (Kasapoğlu, 2011:17).

Feminizmin sosyolojiye bakışı genel anlamda eleştireldir. Feministler sosyoloji dalının toplumsal yaşam konusunda taraflı görüşlerle değerlendirmeler yaptığını savunur. Sosyolojinin erkek egemenliği görüşleri dâhilinde bir yaklaşımla değerlendirmeler yaptığını iddia etmektedir (Ünal, 2016:11).

Feminizme göre kadınların çalışma hayatına girmesi ve dolayısıyla daha çok iş gücüne sahip olmaları beraberinde boşanmayı da arttırmıştır. Bu şekilde olan boşanmalar, kadınların çalışma hayatına her dönem artarak katılmalarının etkisinden ziyade, ailenin içerisindeki cinsiyet faktörüne dayalı iş bölümünün azalması ile ilgili olabilmektedir (Ünal, 2016: 11).

1.2.1.4. Sembolik Etkileşim Yaklaşımı

Aileyi ele alan yaklaşımlardan biri de sembolik etkileşim yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre bireyin içerisinde yaşamış olduğu toplumda etkileşiminin bulunduğu bireylere karşı davranışlarında öncelikli olarak karşı bireyin davranışlarını değerlendirdikten sonra bir yorumlama aşamasından geçirdiği ve buna göre bir davranış ortaya koyduğunu öngörmektedir (Blumer, 1962:187).

Sembolik etkileşim yaklaşımı ontolojik perspektifte konuyu bağlamsal açı ve öznel bir yaklaşımla “gerçeğin doğası nedir?” sorusunun yanıtını aramaktadır. Sembolik etkileşim yaklaşımı bireylere yaşadıkları dünyayı pragmatik bir yaklaşımla yorumlamaları için alternatifler gösterir. Bireylerin yaşamlarındaki pragmatik dünyalarında sabit ve kesin olan varsayımlar dahilinde ele alınmayacağını bağlamsal açıdan bireylerin yaşamlarına, tecrübe ve bilişlerine göre farklılık gösterdiğini iddia eder (Yener, 2018:871).

Sembolik etkileşime göre geleneksel yönlü bakış anlayışıyla aile yapısının kutsal olması anlayışı hâkimdir. Sembolik etkileşimciler daha çok aile içerisindeki değişimler ve boşanmalar üzerinde durarak bu anlamda kavramların ve sembollerin yorumlamasındaki değişikliklere vurgu yaparlar (Gökçe, 2017).

20. yüzyıl başından itibaren aile müessesinin temel değişimlerinin neler olduğunu araştıran sembolik etkileşimcilere göre bu değişimler aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

1. Kişiliğe bağlı özelliklerin daha fazla belirleyicilikte olduğu eş seçimlerinin ağırlık kazanmaları.
2. Evliliklerdeki beklentiler arasında duygusal tatmin daha da önemli olması ve toplumsal mutsuzlukların evliliğe bağlı olan doyum ile telafi edilmesi.

Evlenme sebeplerini yukarıdaki gibi etkenlere bağlı olduğunu açıklayan sembolik etkileşimciler boşanma nedenleri olarak ise şunları göstermektedirler:

1. Arkadaşlık - dostluk ilişkilerinin evliliğe dönüşmesi.
2. Evliliğe çok büyük anlamlar yüklemek olarak belirtmişlerdir (Gökçe, 2017:53).

Sembolik etkileşimci yaklaşım bir evliliğin boşanma sürecine girmesini sembollerle ve değişimler ile açıklamaktadır. Fakat değişimlerin iyi mi kötü mü olduğu hakkında sembolik etkileşim yaklaşımı bir fikir beyan etmez. Çünkü diğer bütün sosyologlar gibi sembolik etkileşimciler de değişimi incelemede kendilerini kısıtlamayı uygun bulmaktalar.

Sembolik etkileşimci yaklaşımla kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk, hasta gibi her türden sosyal statüde olan kişilerin aile içerisindeki konumuna yönelik çalışma yapılabilmektedir. Her şeyden önce değişen sembollerle ilgili olarak ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri tek eşli, eşcinsel, lezbiyen çiftler veya yaşlılar hakkında çok zengin bir literatür bulunduğu belirtilmektedir (Kasapoğlu, 2011:8).

Sonuç olarak sembolik etkileşimcilik boşanmayı, değişen diğer yapılar gibi sembollerin değişmesi ile açıklamaktadır. Daha geçmişe bakıldığında karı-koca tanımlamalarında kadının erkeğin himayesi altına alınmış, erkeğin sözü neyse kadının uymakta zorunlu olduğu görülmektedir. Yine kadının toplumdaki rolüne baktığımızda ev alanı ile sınırlandırılmış, kocasına ve çocuklarına hizmet etmek gibi bir role sahiptir. Kadın bu roller dışına çıktığında boşanma için sebep iken şimdilerde bu sebepler kadının iş hayatına atılması eğitim seviyesinin yükselmesi gibi etkenlerle toplum gözünde sebep olarak görülmemeye başlandı. Bu değişim sembollerin değişimi ile açıklanabilir.

1.2.1.5. Sosyal Alışveriş Yaklaşımı

Bireyler tarafından belirli koşullarda sergilenen davranışın nedenini ayrıntılarıyla açıklayan yaklaşımdır. Bu kurama göre insanların davranışları rasyonel olmakta, sosyal davranışlarının ödüllendirildiği zamanlarda tekrarlanma ihtimalinin olduğunu ve alış-veriş yapmanın sosyal bir davranışın ürünü olarak karşılığının olduğunu anlatmaktadır. Evlilik ve cinsellik benzeri davranışsal olan sonuçların toplumsal cinsiyet, yaş, sınıf, ırk vb. yapısal koşullardan ne şekilde etkilendiğini ve bu etkileşimin düzeyini anlatmaktadır (Soygan, 2019:48).

Bu teoriyi savunan kuramcılara göre insan başkalarıyla maddi ve manevi bir zeminde ilişkiler kurmaktadır. Ailede bu kuram bazında üyeleri arasında alış-veriş sağlamaktadır (Ünal, 2016:12).

Bu kurama göre kişiler ilişkilerinde kar/zarar prensibine göre tercihlerde bulunmaktadır. Bu kuramın önerileri;

1. Bilinen bir alanda aktörler kar oranını iyileştirmek üzere çeşitli seçimlerde bulunur.

2. Eğerki belirli bir ödüllendirme yoksa ortamda bulunan aktörler maliyeti olabilecek en alt düzeye indirmek için uğraş verirler.
3. Eğer ulaşılan getiri eşitse bu durumda aktörler daha uzun vade içerisinde en çok kar oranına sahip olan alternatifi seçecekler.
4. Eğer uzun vadelerde getiri eşit miktarda ise bu durumda da kişi daha az vadede çok fazla kar oranına sahip olan alternatifi seçecekler (Canatan & Yıldırım, 2009:45).

Bu önermeye bakıldığında ailedeki ilişkilerin kar ve zarar üzerinde kurulduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal yaşamın birçok farklı yönü ondan yararlanmanın göstergeleridir ve bunlar sosyal – alışveriş kuramında odak noktadadır. Alışveriş işlem süreci olarak sosyal etkileşim ifadesi esasında insanlar arasındaki sosyal ilişkilerde ödül kazanma arayışı içerisinde oldukları fikrinden ortaya çıkmaktadır (Akan, 1999:10).

Homans, (1961) sosyal davranış üzerine ilk sistematik kuramı geliştirmiştir; fakat bunun üzerine sosyal - alışveriş kuramında dikkatleri üzerine ilk olarak çeken sosyal bilimci Homans olmamıştır. Sosyal - alışveriş teorisi, 1952’de J.W Thibalt ve H.H. Kelley’in “The Social Psychology of Groups” adlı eseriyle ortaya çıkmıştır. Homans sosyal - alışveriş teorisini karşılıklı fayda ve ayrıca takas prensibi kapsamlarında çalışmaktadır. Yeni kişiler karşılıklı olarak çıkarları kapsamında bu alışveriş sürecinden belirli bir kazanım elde edeceklerinde, ilişkiyi ve etkileşimi sürdüreceklerini, bireyler tarafından yapılan bu işin ekonomik ve sosyal bir aktivite olduğuna dikkat çeker.

Alışveriş kurumu kendi yapısı içerisinde çeşitli farklılıkları barındırmakla beraber bireye özgü davranışları, ekonomik ve sosyolojik ilişkisi ile beraber açıklamaya çalışır. George Homans’ın önermeleri üzerinde biçimlenmektedir (Poyraz, 2020:8).

Sosyal alışveriş kuramının özellikle arzu ettiği durum bireylerin toplum içinde başka insanlarla devamlı olarak kendini yenileyen ilişki yapısı içinde olmaları ve bu sosyal ilişkilerin sonucunda da bir kısım maddi ve manevi ödüllendiricilerinin olması

inancıdır. Sosyal ortam içerisinde ilişkileri sürdüren birey, ilişkinin ve iletişimin bu somut ya da soyut, maddi ya da manevi ödüllendirici olma özelliğinden büyük bir haz duymaktadır. Sosyal çevreden, aile içerisinde, yakın ilişkilerinden ya da iş ortamı içerisinde kişilerle kurmuş olduğu ilişkiler sonucunda kazandığı manevi tatmini ve mutluluğu kişide bir ödül biçiminde algılanmaktadır. Böylelikle sosyal yaşamın içindeki iletişimleriyle insanlar arası ilişkiler biçimlenmekte, kişiler arası duygu ve düşüncelerinde alışverişte ortak bir paylaşım ortamı sağlamaktadır (Adler & Rodman, 1982).

Sosyal alışveriş kuramı, yoğun ilişkilerin yaşandığı bireyler arasında daha yoğun olarak görüldüğünü öngörmektedir. Eşler arasında evlilik, boşanma gibi yapıların yapısal şartlardan ne şekilde etkilendiğini ve etkileşimdeki düzeyi açıklamaktadır (Çiçek, 2014:76).

Boşanmaya bakış açılarından bir diğer önemli nokta ise, aile üyeleri arasında birinin diğerine olan karşılıklı durumlarının sona ermesiyle boşanmanın gerçekleşebileceğinin savunulmasıdır. Şayet çiftler arasında alışveriş sonlanmışsa evliliğin sürdürülmesinin çiftler için çeşitli kayıplara neden olabileceğini belirtmektedir. Bireylerin kazançlı olabilecekleri farklı seçenekler değerlendirilir ve bu seçeneklerden elde edecekleri kazanımlara göre davranışlarına yön vermektedirler. Levinger'den aktarılanlara göre evlilik sürecinde eşlerin birbirine bağlılığın üç ana faktörü vardır. Bu faktörler; evliliğin çekicilikleri, engelleri ve alternatiflerin çekicilikleridir. Bu durumda evliliğin çekiciliği bireyler arasında yok olduğu zaman boşanmalar bireyler için daha çekici bir durum olmaktadır (Soygan, 2019: 48).

Sosyal -alışveriş teorisinde eşler arasında kaçınılmaz olan bir durum olarak eşlerin birbirlerine bir şeyler vermeleri olmaktadır. Bu durum sonucunda eşler arasında bir şeylerin karşılığının beklentisi oluşmaktadır ve şayet bu beklenti gerçekleşmez ise boşanmalarla sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla burada evliliğin çekiciliği ortadan kalkmaktadır. Sosyal alışveriş kuramında bir şeylerin alındığı kadar verildiğini de anlatmaktadır. Köyde yaşayan bir kadının boşanma olasılığı daha düşük iken, şehirde sekreterlik yapan bir kadının boşanma olasılığı daha yüksektir (Soygan, 2019:49). Boşanma, sosyal alışveriş teorisine göre merkeze konumlandıkları karşılıklı kavramına dayalı olarak çiftlerin yeteri düzeyde fayda sağlayamadıklarında

ilişkilerinin sürdürülmesi daha fazla kayıplara neden olabilmesinin önüne geçmek amacıyla sergilenebilecek rasyonel bir davranışın olması şeklinde değerlendirilmiştir (Çiçek, 2014:24).

Modernleşme ile birlikte günümüz evliliklerinde karşılıklı ilişkiler alışveriş teorisine göre gerçekleşmektedir. Kişiler evlilik kurulmasında rasyonel kazançlarını düşünmektedirler. Yani burada evliliklerin kar amaçları güttüğü de söylenebilir (Soygan, 2019:49).

Dolayısıyla bu teoriye göre de evlilikte optimum kar sağlanmadığı zaman boşanma faktörü ortaya çıkmaktadır. O halde bir ilişkiler ağı olarak evlilikleri, aileyi ve sonucunda boşanmayı görmek doğru olacaktır.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye İstatistik Kurumu verileri incelendiğinde 1996 yılına kadar kaba boşanma hızında gözle görülür bir değişiklik olmazken 2000 yılından itibaren hissedilir artışların yaşandığı görülmektedir. Bunun sebepleri arasında kadınların iş yaşamına aktif olarak katılımı, kadın hakları, eğitim seviyelerindeki artış, hukuki düzenlemeler, modernleşme gibi unsurlar boşanmaların artmasına sebebiyet verirken aile içerisinde çözümü zor olan durumların kolaylaşmasını da sağlamıştır. Boşanma oranları ya da boşanma hızı bölgeden bölgeye, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Batıdaki gelişmiş ülkelerde boşanma hızı 1950 yıllardan itibaren yasal düzenlemelerle birlikte hızlı bir biçimde artmaya başlamıştır. Türkiye’de ise 2001’de gerçekleşmiş olan medeni kanun değişiklikleri ile beraber boşanma hızında keskin artışlar gerçekleşmiştir (İğneli & Ay, 2021).

Boşanma olgusu modernleşme ile birlikte yeni toplum yapılarında farklı ve daha büyük bir sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Nikâhsız evlilikler, aynı cinsten bireylerin evliliği, bireylerin evliliği daha ileriki yaşlara ertelemeleri, boşanma oranlarındaki artış, evlilik ve aile kurumu üzerinde görülen ciddi bir problem olarak görülmektedir (Çiçekli, 2019:78). Bununla birlikte geleneksel kodların yaygın olduğu toplum yapıları ile modernleşen toplum yapılarında boşanma nedenselliği farklılık göstermektedir. Türkiye coğrafi olarak yedi farklı bölgeye TÜİK’ in yapmış olduğu bölge sınıflandırmasına göre ise 12 bölge ile 26 farklı alt bölgeye ayrılmıştır (Erkan, 2017:3). Dolayısıyla her bölgedeki sosyo-ekonomik, kültürel, demografik farklılıkları iç dinamik yapısında bulunan aileyi farklı şekillerde etkilemektedir. Türkiye’nin batısından doğusuna gidildiğinde kalıplaşmış norm ve değerlerin farklılıklar içerisinde olduğu görülmektedir. Bu durum boşanma oranlarında farklılıkları, boşanmaların sebep ya da sonuçlarını etkilemektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, geleneksel toplum özelliği gösteren TRA-2 (Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı) bölgesindeki 2011-2021 yılları arasındaki boşanma oranlarını dönemsel bazlı ele alarak, bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel, toplumsal yapısını da dikkate alarak sosyolojik bir yaklaşımla incelemektir.

Geleneksel kodları içinde barındıran TRA-2 Bölgesindeki boşanmaların nasıl bir eğilimde gittiğini göstermek, TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan iller arasında boşanmaların farklılaşma düzeylerini ortaya koymak bu çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Önemi

TRA-2 Bölgesinde boşanmaları merkeze alarak bu araştırmanın önemini şu şekilde ifade edebiliriz;

- Türkiye'nin geleneksel kodlarını taşıyan toplumsal norm ve değerlerine bağlı bölgelerinden biri olan TRA-2 Bölgesindeki 2011-2021 yılları arasında gerçekleşmiş olan boşanmaların, bölgenin sosyo ekonomik yapısı, demografik yapısı geleneksel kodları ile birlikte sosyolojik bir perspektifle değerlendirilebilecek olması çalışmanın önemini göstermektedir.
- Ayrıca TRA-2 Bölgesi özelinde araştırdığımızda daha önce benzer bir çalışma yapılmamış olması ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlayacağından önemli görülmektedir.
- Çalışmanın güncel veri setleri üzerinden incelenecek olması ve geniş bir dönem üzerinden sosyolojik olarak irdelenecek olması araştırmanın önemini arz etmektedir.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmamızın evrenini TRA-2 Bölgesindeki tüm boşanmalar oluşturmaktadır. Bu boşanmalar TÜİK veri setleri üzerinden tüm evreni temsil eden bir özellik göstermektedir. Başka bir ifadeyle TÜİK boşanma verileri gerçekleşen bütün boşanmalara ait tüm evreni temsil eden bir özelliğe sahiptir. Araştırmanın örneklemi ise; TRA-2 bölgesinde 2011-2021 yılları arasında gerçekleşen boşanmalar oluşturmaktadır.

2.4. Araştırmanın Problemleri

Bu araştırmanın ana problemini “Türkiye İstatiski Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) dâhilinde ki bölgelerden biri olan TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yılları arasında gerçekleşen boşanma oranları nasıl bir eğilim göstermiştir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu araştırmanın alt problemleri şu şekilde ifade edilebilir;

- TRA-2 Bölgesindeki Boşanmalar diğer bölgelere göre nasıl bir eğilimdedir?
- 2011-2021 yılları arasında gerçekleşen boşanmalarda çiftler arasında evli olma süreleri boşanma üzerinde nasıl bir örüntü oluşturmaktadır?
- TRA-2 bölgesinin gelişmişlik düzeyi, sosyo ekonomik yapısı, geleneksel yapısı boşanma oranları üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
- TRA-2 Bölgesinde boşanmaların en fazla ya da en az olduğu yıllar nasıl bir sosyolojik perspektifte açıklanabilir?

2.5. Veri Toplama Teknikleri ve Analizi

Sosyal bilimlerde araştırma yapılırken araştırmanın yapısına göre, hedeflerin doğru şekilde belirlenmesi adına farklı yöntemler tercih edilmektedir. Bu araştırma yöntemlerinden bir tanesi de nicel araştırma yöntemidir. Nicel araştırmalar istatistiksel bir güç sunar ve temsil edebilirlik oranı daha yüksektir. (Webb ve diğ., 1966).

Bu araştırmada sosyal bir problem olan boşanma olgusunun tespiti için nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ikincil veriler alınarak analizler yapılmıştır. Dolayısıyla çalışmada TÜİK’ten TRA-2 bölgesinde 2011-2021 yılları arasında gerçekleşen tüm boşanma verileri istenip bu veri setleri SPSS programı aracılığıyla araştırmanın amacına, problemlerine uygun şekilde gruplandırarak analizler yapılmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde, TÜİK Kars Bölge Müdürlüğü’nden elde edilen veriler; frekans ve yüzdelik dağılımları, karşılaştırmalı analizleri yapıp yorumlanmıştır.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya, Türkiye İstatistik Kurumu Kars Bölge Müdürlüğü'nden alınan ve ham halde bulunan verilerle başlandı. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yılları arasına ait cinsiyet ve yaş gurubuna göre boşanmalar, evlilik süresine göre boşanmalar, erkeğin ve kadının yaş aralıklarına göre boşanmalar, ilk evlenme yaşı, önce TRA-2 bölgesi ardından Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı illeri tek tek ele alınarak incelemeler yapılmış, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Araştırma TÜİK'ten alınan hali hazırdaki veri setleri ile sınırlandırılmıştır.

3. TRA-2 BÖLGESİNDE BOŞANMA

3.1. Sosyo- Ekonomik Açıdan TRA-2 Bölgesi

Türkiye’de gelişmişlik endeksi ile birlikte bölgelere ayrılmıştır. Bu bölgelerin içerisinde sosyo-ekonomik, kültürel değişim ile birlikte aile içerisindeki yapılar da değişmiştir ve bölgeler arasında evlilik örüntüsünü bu yüzden farklı okumaktayız. Türkiye bölgeleri içerisinde bulunan TRA-2 Bölgesi Türkiye’nin doğusunda yer almaktadır ve bu anlamda geleneksel kodları taşıdığını söyleyebiliriz. TRA-2 Bölgesi içinde yer alan iller içerisinde evliliği aynı düzlemde göremeyiz. Gerek bölge içerisindeki kültürel örüntüden, gerek bölgenin içerisindeki sosyo-ekonomik yapıdan dolayı bu bölgedeki iller arasında da evlilik sayıları da farklı istatiki veri setleri ile karşımıza çıkmaktadır.

TRA-2 Düzey 2 Bölgesi’nin (Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır) genel özelliklerine bakıldığında; Türkiye’nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Bölgenin doğusunda; Ermenistan’ın güneydoğusunda; Nahçıvan ve İran, Kuzeyinde; Gürcistan yer almaktadır. Bölge dört ülke ile sınırı olması açısından önemli bir konumdadır. Bölgede yedi sınır kapısı bulunmakta ve bunların 3’ü aktif kullanılmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2003).

2011 yılında, Mülga Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan bölge içerisinde yer alan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksine göre; Kars 68’nci, Ardahan 74’üncü, Iğdır 69 ve Ağrı 79’uncu sırada yer almaktadır. 2011 yılında yapılan “İllerin Sosyo-Ekonomik Çalışması” kapsamında TRA-2 Bölgesinin eğitim ve sağlık hizmetleri göstergelerini incelediğimizde ise; Kars 59’uncu, Ardahan 63’üncü, Iğdır 68’inci ve Ağrı 79’uncu sırada yer almaktadır. TRA-2 Bölgesi Türkiye’nin en az gelişmiş bölgesidir. Bu anlamda eğitim düzeyinde görülen geri kalınmışlık okullaşma oranlarında en düşük seviyelerde olmasına neden olmuştur. Son dönemlerde bölgede kırsal kesimlerde taşınmalı eğitimin olması okullaşma oranını artırmış fakat eğitimden yararlananlar cinsiyetleri yönünden değerlendirildiğinde eğitim hizmetinden en fazla yararlanan kesimin erkeklerin olduğu, kızların ise ikinci planda yer aldığı görülmektedir (TRA-2 2014-2023 Bölge Planı:7).

Bölgede sağlık hizmetleri de eğitim hizmetleri gibi Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. Bölgedeki sağlık hizmetlerinden yararlanma sıralamasına bakıldığında; Ağrı, Kars illerinin Iğdır ve Ardahan illerinden daha önde yer aldıkları görülmektedir. Bölgenin sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda en geri kalmış illeri Iğdır ve Ardahan olmaktadır. Sosyal yaşam alanlarına bakıldığında ise bu alanlarda da yetersiz oldukları görülmektedir. Bölge içerisinde yer alan iller genel anlamda kültür, sanat faaliyetlerinde dezavantajlı konumda yer almakta ve bunun bir sonucu olarak da bölgeden diğer bölgelere göç veren bir konumda olmuştur. Bölgedeki kültür ve sanat faaliyetlerinden sinema salonu sayısını incelediğimizde; Ağrı ve Iğdır illerinde birer tane, Ardahan ve Kars illerinde ise ikişer tane sinema salonu bulunmaktadır.

TRA-2 Bölgesinin genel ekonomik durumuna bakıldığında; sanayi alanında sağladığı katma değer ile Türkiye’de yer alan yirmi altı düzey ve iki bölge içerisinde son sırada yer aldığı görülmektedir. İstihdamın büyük kısmı tarımsal faaliyetlerde yer almakta ve bu alanda Türkiye bölgeleri içerisinde ihtiyacın 1.79’u karşılanmaktadır. Bölgenin ekonomik durumu bölge dışı göçlere zemin oluşturmuştur (2014-2023 TRA-2 Bölge Planı).

TÜİK 2011 yılında şehirlerin yaşam kalitesini ölçmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada yaşam kalitesindeki belirleyiciler; ildeki kent sayısı, sosyal yaşam aktiviteleri, yaşam memnuniyeti gibi konular başta olmak üzere sosyo-ekonomik veriler kullanılmıştır. Türkiye’deki iller sıralamasında Kars 70’inci, Iğdır 72’inci, Ardahan 74’üncü ve Ağrı 79’uncu sırada yer almaktadır (TÜİK, İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti, 2014).

Bu araştırmadan anlaşılabileceği üzere TRA-2 Bölgesi’nde yer alan iller Türkiye’deki diğer iller içerisinde yaşam kalitesi olarak en düşük iller arasında yer almaktadır. Bu durumun önemli bir sonucu olarak göç hareketlerinin bölgede yüksek seyretmesi olmaktadır.

TRA-2 Bölgesi kırsal bir nüfusa sahip olmakla beraber bölgede ataerkil toplum yapısı hâlen varlığını devam ettirmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde önemli bir etken olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bölgede kadınların

ekonomik, sosyal, kültürel hayata katılımını engellemektedir (TRA-2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması, 2017:2).

Türkiye modernleşme, şehirleşme gibi öncü göstergelerde sürekli gelişen bir ülkedir. Bu durum aile ve nüfus yapılarını etkilemektedir. 2011 yılında Türkiye'nin doğurganlık hızı 2.02'iken TRA-2 Bölgesi'nin benzer yıldaki doğurganlık hızı 3.43'dür. Bölgede yüksek doğurganlık hızı görülmekle birlikte hane halkı sayısının fazla olmasına, kişi başı gelirin düşük olmasına ve dolayısıyla yoksulluğunda artmasına yol açmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2011).

TÜİK çocuk yaştaki evliliklerin sayılarına dikkat çekmek amacıyla "İstatistiklerle Çocuk (2016) Araştırması" raporunda bölgede yer alan Ağrı ilinin Türkiye'de 16-17 yaş aralığındaki kız çocuk evliliklerinde en yüksek orana (%15.7) sahip il olduğunu açıklamıştır. Bu oran Kars ilinde %12, Ardahan'da %10.7 ve Iğdır'da 9.1 olarak elde edilmiştir (TÜİK, 2016).

3.2. TRA-2 Bölgesinde Evlenme Sayısı

Tablo 1'de TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan; Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır illerinin son 10 yılda evlilik sayılarına baktığımızda;

Tablo 3.1. TRA-2 Bölgesi İçerisinde Yer Alan; Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır İllerinin Son 10 Yılda Evlilik Sayıları

	Evlenme Sayısı										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Ardahan</i>	894	893	831	761	657	671	621	576	562	553	571
<i>Ağrı</i>	5.387	5.547	5.526	5.200	5.114	4.678	4.300	4.298	3.911	3.320	3.845
<i>Iğdır</i>	1.749	1.776	1.661	1.748	1.678	1.563	1.503	1.463	1.373	1.147	1.364
<i>Kars</i>	2.612	2.742	2.569	2.396	2.117	1.981	1.880	1.762	1.700	1.375	1.648
<i>TRA-2</i>	10.642	10.958	10.587	10.105	9.566	8.893	8.304	8.099	7.546	6.395	7.428
<i>Kaba Evlenme Hızı TRA-2</i>	9,29	9,48	9,21	8,85	8,43	7,89	7,42	7,23	6,73	5,72	6,69

Ardahan ilinde 2011-2021 yılları arasında evlenme sayılarında doğrusal bir düzlemde sürekli bir azalış görülmektedir. 2011 yılında 894 evlilik gerçekleşmişken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı sürekli azalış göstererek 553 olmaktadır. 2021 yılında istisnai bir durum yaşanarak bu sayıda yükseliş görülmüş ve gerçekleşmiş olan evlilik

sayıları o yıl 571'e çıkmıştır. Bu durum 2020 yılında yaşanan büyük toplumsal krizlerden olan Covid-19 sürecinde evde kalma, hastalıkla mücadele dönemi, ertelenen evlilikler gibi etkenlere bağlanabilir.

Ağrı ilinde 2011 -2020 yılları arasında yaşanan evlenme sayılarına bakıldığında doğrusal bir düzlemde gitmediği yıllar arasında artış ve azalışların yaşandığı en düşük evlenme sayısının 2020 (3320) görüldüğü tablo 1'de anlaşılmaktadır. Bunun Covid -19 sürecine denk geldiğini söylemek doğru olacaktır.

Iğdır ilinde 2011-2021 yılları arasında da benzer bir azalış ya da artış görülmediği Tablo 1'de anlaşılmaktadır. Evlenme sayısının en az olduğu yıl 2021 (1364) olarak görülmektedir.

Kars ilinde ise baktığımızda 2011-2021 yılları arasında dalgalı bir artış ya da azalışın olduğunu okumaktayız, fakat evlenme sayılarındaki en hızlı düşüşün 2019 (1700) - 2020 (1375) yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir.

Genel anlamda bakıldığında 2011-2021 yılları arasında TRA-2 Bölgesi içerisinde Ardahan ili dışındaki illerde evlenme sayılarında inişli çıkışlı bir gidişatın olduğunu görmekteyiz. Evlenme sayılarında yıllar arasında özellikle en az görüldüğü yılın pandemi sürecinin yaşandığı yıl olan 2020 yılına denk geldiğini görmekteyiz. Buradan hareketle aile kurma sürecinde toplumsal hareketliliğin etken olduğunu ve evlenme sayılarında genel anlamda bir azalışın yaşandığını söylemek doğru olacaktır.

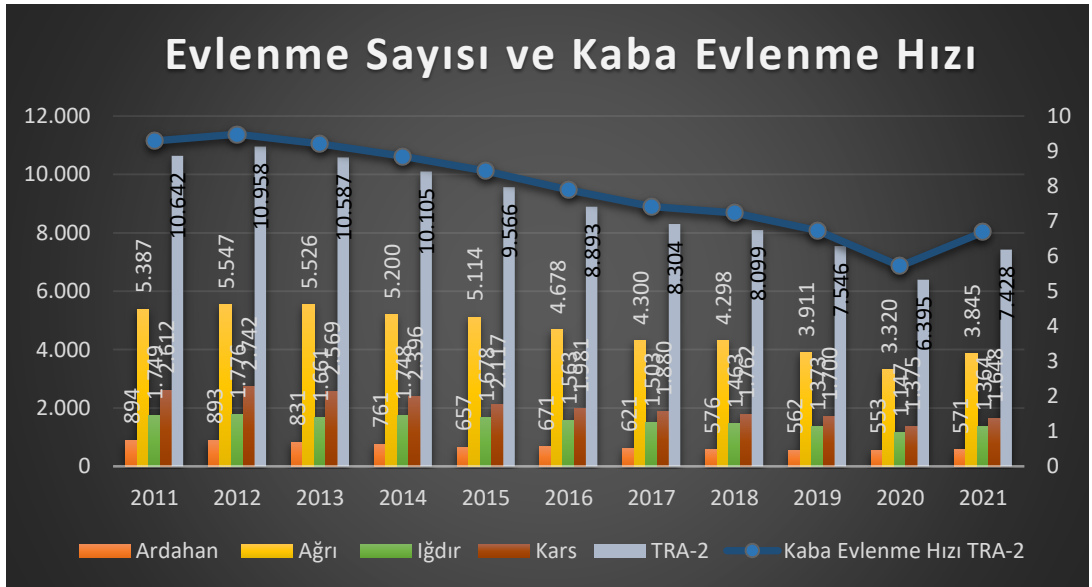
3.2.1. TRA-2 Bölgesinde Kaba Evlenme Hızı

Tablo 2'ye baktığımızda TRA-2 Bölgesi kaba evlenme hızı verilerine göre; 2011 yılında 9,29 olan evlenme hızı 2021 yılına gelindiğinde artış ve azalışında değişiklikler gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.2. TRA-2 Bölgesi Kaba Evlenme Hızı

	Kaba Evlenme Hızı (Binde)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Ardahan</i>	8,4	8,34	7,94	7,48	6,57	6,79	6,36	5,88	5,73	5,72	5,98
<i>Ağrı</i>	9,82	10,01	10,01	9,45	9,33	8,59	7,97	7,99	7,27	6,2	7,25
<i>İğdır</i>	9,37	9,37	8,72	9,14	8,73	8,11	7,76	7,46	6,92	5,72	6,74
<i>Kars</i>	8,6	8,98	8,48	8,02	7,19	6,8	6,51	6,11	5,92	4,82	5,82
<i>TRA2</i>	9,29	9,48	9,21	8,85	8,43	7,89	7,42	7,23	6,73	5,72	6,69

2013 yılında 9,21 olan kaba evlenme hızı, 2020 yılında 5,72 şeklinde sürekli düşüş göstermiştir. 2021 yılına gelindiğinde tekrar bir yükseliş görülmüştür. Türkiye genel olarak gelişmekte olan bir ülkedir. Fakat bölge ve yıl bazında farklı oranlarda gelişmelerin yaşandığını söyleyebiliriz. Tablo 2’de yer alan evlenme hızı incelendiğinde 2021 yılında göze çarpan istisnai durum dışında evlenme hızında sürekli bir düşüşün görülmesi, Türkiye’deki şehirleşme oranının artması, sanayileşmedeki gelişimler, kadının iş hayatına yoğunluklu katılımı gibi nedenlere bağlı olduğunu düşünebiliriz. 2021 yılında yaşanan artışın sebebi olarak ise, pandemi döneminde ertelenmiş evlenmelerin pandemi sonrasındaki yılda gerçekleşmesi ile açıklanabilir. Kaba evlenme hızının son on yıldaki dalgalanmasına baktığımızda, özellikle pandemi dönemimde toplumsal yapıda değişimler yaratan durumun dışında genel olarak düşüş eğiliminde gittiğini söyleyebiliriz.

Şekil 3.1. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı

3.2.2. TRA-2 Bölgesinde Boşanma Sayıları ve Kaba Boşanma Hızı

Boşanmanın hızlı artış göstermesinin birçok nedeni vardır. Boşanma istatistiklerinde her geçen gün artan eğilim bu artışın altında yatan nedenlerin tartışılmasına sebep olmuştur.

Tablo 3.3. TRA-2 Bölgesi İçerisinde Yer Alan; Ağrı, Ardahan, Kars, Iğdır İllerinin Son 10 Yılda Boşanma Sayıları

	Boşanma Sayıları										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Ardahan</i>	57	71	75	64	52	53	46	65	78	72	93
<i>Ağrı</i>	151	160	191	212	200	189	172	252	258	252	357
<i>Iğdır</i>	180	191	219	199	176	232	197	246	256	171	171
<i>Kars</i>	150	116	158	145	143	126	139	227	195	189	268
<i>TRA-2</i>	538	538	643	620	571	600	554	790	787	684	973
<i>Kaba Boşanma Hızı TRA-2</i>	0,47	0,47	0,56	0,54	0,5	0,53	0,49	0,71	0,7	0,61	0,88

Boşanma oranları Türkiye bölgeleri arasında farklı seyirlerde gitmektedir. Bölgelerdeki farklılık, bölgeler içerisinde yer alan iller arasında da gerçekleşmektedir.

Araştırma konumuz olan Türkiye'nin bölgelerinden TRA-2 Bölgesinin kaba boşanma oranlarına ve bu bölgedeki kentler arasındaki kaba boşanma oranlarına bakıldığında da birbirleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Aynı bölgede bulunan bazı illerde bu oran yüksekken bazı illerde düşük çıkabilmektedir.

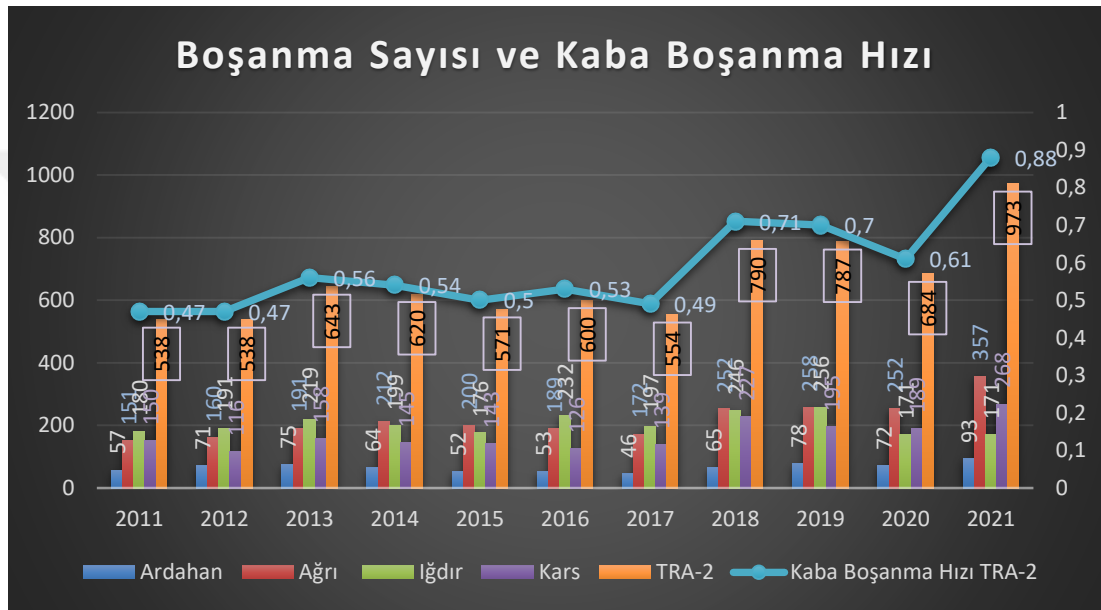
Tablo 3.4. TRA-2 Bölgesi Kaba Evlenme Hızı

	Kaba Boşanma Hızı (Binde)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Ardahan</i>	0,54	0,66	0,72	0,63	0,52	0,54	0,47	0,66	0,8	0,74	0,97
<i>Ağrı</i>	0,28	0,29	0,35	0,39	0,36	0,35	0,32	0,47	0,48	0,47	0,67
<i>Iğdır</i>	0,96	1,01	1,15	1,04	0,92	1,2	1,02	1,25	1,29	0,85	1,26
<i>Kars</i>	0,49	0,38	0,52	0,49	0,49	0,43	0,48	0,79	0,68	0,66	0,95
<i>TRA2</i>	0,47	0,47	0,56	0,54	0,5	0,53	0,49	0,71	0,7	0,61	0,88

Nüfus biliminde belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısı kaba boşanma hızı olarak tanımlanmaktadır. Kaba boşanma hızı, ülkelerin, bölgelerin

illerin boşanma oranları hakkında bilgi vermekle beraber kişinin boşanmış olması ve bunun nüfusa oranlanması anlamına gelmektedir (Başkaya / Ünal, 2017:353).

Türkiye'nin kaba boşanma hızının yıllar içinde gidişatına bakıldığında 90'lı yılların başlangıcından itibaren 2000'li yıllara gelinceye kadar boşanma olgusundan bahsedilmemektedir (Geçen & Topuz, 2021). 2000'li yıllardan sonra boşanma oranlarında belli bir artış görülmüştür.

Şekil 3.2. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı

TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan Ardahan ilinin boşanma sayıları ve kaba boşanma hızına veri seti üzerinden baktığımızda; Iğdır ilinden sonra en yüksek kaba boşanma hızı verisine sahip il olduğunu görmekteyiz. Ardahan'da yıllar arasında boşanma sayılarında ve kaba boşanma hızında belli bir yükselişin ya da azalışın olduğu söylenemez, fakat 2020 yılında kaba boşanma hızında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2019 yılında 0,70 olan oran 2020 yılında 0,61'e düşmüştür. Kentlere baktığımızda yıllar arasında belli doğrusal bir eğilimin olmadığı, boşanma sayısı 2021 (973) yılında ve kaba boşanma hızının yine en yüksek olduğu yıl 2021'de (0,88) raslanmaktadır. Bu durumun öncü sebebi olarak 2020 yılında yaşanan COVID-19 süreci ve mahkemeler ve benzer birçok farklı kurumun iş süreçlerini sonraki yıla ertelemesi ve bunun sonucunda sonraki yılda boşanma oranlarının diğer yıllara göre daha yüksek oranda görülmesine sebep olmuştur.

Ağrı TRA-2 Bölgesi içerisindeki diğer illere kıyasla sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasının en sonunda yer almaktadır. Araştırmalara göre genel gelişmişlik bakımından; Kars 67, Ardahan 74, Iğdır 69 ve Ağrı 80 sırada yer almaktadır. (TRA-2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı). Kentte geçim kaynağı olarak tarım ve hayvancılık yaygın olduğundan erkek nüfusun çoğunluğu iç göç ile batıya çalışmak için göç etmektedir (Özşahin, 2019: 681).

Bölgede gelişmemiş illerin başında yer alan Ağrı ilinde geleneksel yaşam tarzının yaygın olduğu, ataerkil zihniyet yapısının baskın olduğu söylenebilir. Toplumsal bir problem olan boşanma olgusu üzerinde geleneksel yapının etkisi olduğundan bölge içerisindeki kaba boşanma hızının en az olduğu il özelliğine sahip olmaktadır.

Tablo 4'e baktığımızda boşanma sayılarında yıllar arasında bazen düşüşler görülse de genel anlamda doğrusal bir artışın olduğu söylenebilir. TRA-2 Bölgesi içerisinde diğer illerle karşılaştırıldığında en az kaba boşanma oranına Ağrı ili sahiptir. 2011 yılında kaba boşanma oranlarında; Ardahan %0,54, Ağrı %0,28, Iğdır %0,96, Kars %0,49 olarak görülüyor.

Ağrı'da en yüksek boşanma sayısı 357 iken en yüksek kaba boşanma hızı 2021 yılında 0,67 olarak görülmüştür. Diğer illere baktığımızda benzer durum olan, en yüksek boşanma hızının 2021 yılında yaşanması pandemi sonrası dönemi kapsadığından bu durum 2021 yılında kurum ve kuruluşlardaki kapanmaların sona erdirilmesi ertelenen mahkeme süreçlerinin bu yıla yığıldığının göstergesi olarak görülebilir.

Kaba boşanma hızında ve boşanma sayılarında doğrusal bir eğilimin olmadığı söylenebilir, fakat bölgede bulunan diğer illerin aksine pandemi sonrası olan 2021 yılında görülen en yüksek veriye Iğdır ili sahip olmamıştır. 2021 yılında görülenin aksine boşanma sayılarında en az veriye (171) sahip yıllar pandeminin yaşandığı 2020 ve sonrası olan 2021 yılında gerçekleşmiştir. 2021 yılında boşanma sayıları 2020 ile benzer (171) olduğu halde, kaba boşanma hızları arasında farklılıklar görülmektedir. 2020'de kaba boşanma hızı; 0,85 iken 2021 yılında kaba boşanma hızı 1,26'lara yükselmektedir. Bu durum üzerinde bölgenin 2020'de yani pandeminin yaşandığı

dönemde sınır komşularıyla kapıların kapalı olması ve 2021 pandemisinin sonlarına doğru yaklaşıldığı dönemde sınır kapılarının açılması ile göçlerin yaşanması ve bu durumun da verilere yansımaları olarak gösterilebilir.

TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan Kars ilinin, boşanma sayıları ve kaba boşanma hızının veri setine baktığımızda; Ağrı ilinden sonra kaba boşanma hızının en düşük il olduğu görülmektedir. 2011’de 0,49 olan kaba boşanma hızı, 2021 yılına gelindiğinde 0,95 olarak en yüksek kaba boşanma hızına ulaşmıştır. Yine 2011’de 0,49 olan oran 2013’te 0,38, 2014’te 0,52 gibi verilerle yıllar arasında boşanma hızında farklı rakamlar ortaya çıkmıştır. Anlaşılacağı üzere yıllar arasında belli bir artışın ya da azalışın olmadığı sadece en yüksek veriye 2021 yılında ulaştığı görülmektedir. 2020’de 0,65 olan boşanma hızı 2021’e gelindiğinde 0,95 çıkarak en yüksek yükselişi görüyor.

Tablo ve grafikten hareketle TRA-2 Bölgesinin kaba boşanma hızına ve boşanma sayılarına genel olarak baktığımızda, 2011-2021 yılları arasında tam olarak doğrusal bir eğilimin olmadığı, dönemler arasında verilerde azalış ve artışların olduğu ve iller arasında farklı verilere ulaşıldığı söylenebilir. İller arasında kaba boşanma hızının en yüksekten en düşüğe göre sıralanışı; Iğdır, Ardahan, Kars ve Ağrı’dır.

2021 yılında Kars, Ağrı, Ardahan illerinde boşanma hızında ciddi bir yükseliş görülürken, Iğdır ilinde benzer bir duruma rastlanmamıştır. TRA-2 Bölgesinde en yüksek boşanma hızının 2021 yılında olduğunu grafik üzerinden okumaktayız. Bunun en büyük nedeninin ise pandemi sonrası olması şeklinde kayıtlara girmiştir (TÜİK, 2021).

Tablo 3’de ele aldığımız kaba evlenme hızı ve Tablo 4’te ele aldığımız kaba boşanma hızını karşılaştırdığımızda yıllar içinde evlenme sayılarının genel anlamda düştüğünün, boşanma sayılarının ise arttığını söylenebilir ve bu artışın doğrusal bir düzlemde gitmediğini belirtmek gerekiyor.

TRA-2 Bölgesinde pandeminin yaşandığı dönem olan 2020 yılında kaba evlenme hızı en az veriyi (5,72) pandemi sonrasında 2021 yılında kaba boşanma hızı en yüksek veriyi (0,88) elde etmiştir. 2020 ve 2021 yılları boşanmalar ve evlilikler

için bir dönüm noktası olmuş, bununla beraber aile çözümlerinin yoğun yaşandığı bir yıl olarak da kabul edilebilir.

İstatiki veriler bize toplumsal yapılardaki krizlerin neden ve sonuçlarına dair bilgiyi sayılara bağlı olarak sınırlı bir yapıda sunmaktadır. Ülkemizde yer alan bölgeler ve hatta iller arasında yaşanan farklılıkların da hem iktisadi hem de sosyal yönünü dikkate almak gerekmektedir. Toplumsal krizlerin yorumlamaları yapılırken, istatiki verilerden yararlanmanın yanı sıra sosyo-kültürel farklılıkların, yaşanan önemli gelişmelerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Ayrıca, toplumda yaşanan krizler, o dönemdeki boşanma, evlenme gibi aileyi oluşturan yapılarada büyük oranda etki etmektedir.

3.2.3. TRA-2 Bölgesinde Ortalama İlk Evlenme Yaşı (2011-2021)

Türkiye’de bölgeler arasında, iller arasında gelişmişlik seviyeleri farklı olduğundan sosyo-kültürel etmenler büyük oranda bu farklılıktan etkilenmektedir. Bölgeler arasında kadın-erkek arasındaki cinsiyetçi ayrım toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş toplum yapılarında bu ayrım daha azken geleneksel toplum yapılarında ayrım daha belirgindir. Farklılıklar olduğu başka bir alanda kadının ilk evlenme yaşı ile erkeğin ilk evlenme yaşıdır. Kadın ve erkeğin ilk evlenme yaşı genel olarak Türkiye’de de farklı olmaktadır. Bu durum cinsiyetler arasında da büyük farklılıklar ortaya koymaktadır. O yüzden kadın ve erkek yaşını ayrı ayrı almakta fayda vardır (Başkaya & Ünal, 2017:344).

Tablo 3.5. TRA-2 Bölgesi Kadının Ortalama İlk Evlenme Yaşı

	Kadının Ortalama İlk Evlenme Yaşı										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ardahan	22,4	22,1	22,7	22,8	22,5	23	23,2	23,3	23,4	23,2	23,9
Ağrı	22,2	22	22	21,9	21,7	21,7	21,6	21,9	21,9	22,2	22,5
Iğdır	23,3	23,2	22,8	22,8	22,8	23	22,9	23,2	23,3	23,7	23,9
Kars	22,2	22,3	22,3	22,2	22,3	22,7	22,6	22,8	22,9	23	23,8
TRA2	22,4	22,3	22,3	22,2	22,1	22,2	22,2	22,4	22,5	22,7	23,1

Ortalama ilk evlenme yaşı, cinsiyetler arasında farklılıkları her zaman göstermektedir. Kadınlarda ilk evlenme yaşı, erkeklere göre her zaman daha alt yaşlardan itibaren başlamaktadır. Bu durumun üzerinde eğitim seviyesi, gelişmişlik

endeksi, geleneksel norm ve değerler, sosyo-ekonomik yapı, kentleşme gibi faktörler etkili olmaktadır. Türkiye’de 2011 yıllarında ilk evlenme yaşı kadınlarda 23,3 iken, TRA-2 Bölgesinde bu oran 22,4 olmaktadır (TUİK, 2011). Türkiye’de 2021 yılında kadınlarda ilk evlenme yaşına bakıldığında 25,4 iken, TRA-2 Bölgesinde bu oran 23,1 olmaktadır (TUİK, 2021). Türkiye geneli ve özelinde ise TRA-2 Bölgesi için 2011-2021 yılları arasındaki ilk evlenme yaşında görülen artıştan yola çıkarak, ülkede ve bölgede gelişmişliğe doğru gidildiğini, bunun üzerinde kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişimi, kadınların bu dönemler aralığında yoğun şekilde iş hayatına girmeleri, kız çocukları için yapılan okullaştırma kampanyalarının olduğu gösterilebilir. Eğitim düzeyi arttıkça ilk evlenme yaşı da artmaktadır. Ayrıca eğitimin artması evliliklerin ertelenmesini beraberinde getirmektedir.

TRA-2 Bölgesi içinde yer alan (Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı) kentlerinin 2011-2021 yılları arasındaki ilk evlenme yaşına baktığımızda; **Ardahan**, ilinde kadınlarda ilk evlenme yaşı düzenli olarak bir artış göstermiş ve TRA-2 Bölgesinin ilk evlenme yaş oranları üzerinde oranlar görülmüştür. Kadınların bölgedeki diğer illere göre daha erken evlilik gerçekleştirmediği söylenebilir. **Iğdır**, ilindeki kadınlarda ilk evlenme yaşı verilerine bakıldığında; tıpkı Ardahan gibi oranların TRA-2 Bölgesine göre daha yüksek olduğu yani kadınların evliliği daha geç gerçekleştirdiği söylenebilir. **Ağrı**, TRA-2 Bölgesinde yapılan boşanma veri analizlerinde; tablo 1, tablo 2, tablo 3’e göre de Ağrı boşanma oranlarının en az olduğu geleneksel yapının en fazla hâkim olduğu, gelişmişlik seviyesinde TRA-2 Bölgesi içerisinde son sırayı aldığı görülmüştür. TRA-2 Bölgesinde kadınlardaki ilk evlenme yaşının en düşük olarak Ağrı’da görüldüğü söylenebilir. 2011’de 22,2 olan oran 2021 yılına gelindiğinde 22,3’e yükselmiş, fakat arada geçen yıllar arasında ilk evlenme yaşının gerilediğini büyük artışların yaşanmadığı da görülmüştür. Kentin sosyo-ekonomik kültürel yapısı, kadınların eğitim hayatına atılmamaları, okumayan kızların erken yaşlarda evlendirilmesi olarak görülebilir. **Kars** ilindeli kadınlarda ilk evlenme yaş oranlarına bakıldığında 2011-2021 yılları arasında sürekli yaş aralığının yükseldiği ve bunun doğrusal bir düzlemde gittiğini görmekteyiz. 2011 yılında 22,2 olan oran, 2021 yılına geldiğinde 23,8 gibi daha yüksek bir orana çıkmaktadır.

TRA-2 Bölgesinde özellikle ilk evlenme yaşının 2019'dan 2021 kadar düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir. Ağrı ilinde diğer illere göre ilk evlenme yaşında ciddi bir yükselişin olmadığı, TRA-2 Bölgesi içerisinde ilk evlenme yaşının en yüksek olan il ıdır olmaktadır.

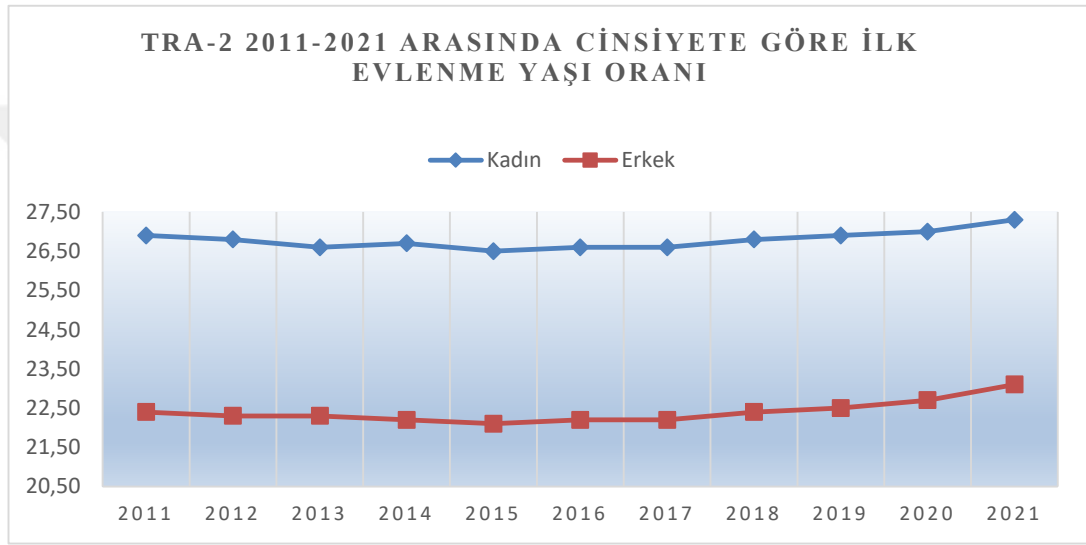
Tablo 3.6. TRA-2 Bölgesi Erkeğin Ortalama İlk Evlenme Yaşı

	Erkeğin Ortalama İlk Evlenme Yaşı										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ardahan	27,2	27,1	27,2	27,6	27,3	27,2	27,3	27,5	27,7	27,5	27,9
Ağrı	26,5	26,4	26,2	26,1	26	26	26	26,2	26,4	26,6	26,8
İğdır	27,4	27,4	27,2	27,1	27,1	27,2	26,9	27,4	27,5	27,5	27,9
Kars	27,4	27,3	27,1	27,3	27,2	27,5	27,3	27,3	27,4	27,4	27,8
TRA2	26,9	26,8	26,6	26,7	26,5	26,6	26,6	26,8	26,9	27	27,3

Türkiye’de her zaman erkeklerde ilk evlenme yaşı kadınlara göre daha yüksek yaşlarda başlamaktadır. Öğrenim durumu arttıkça erkeklerde ilk evlenme yaşı da artmaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışan erkeklerin zamanla ilk evlenme yaşları da artmaktadır. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan iller arasında ilk evlenme yaşı daha yüksek olmaktadır. Kırsal kesimde yaşayan bireyler daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta ve bu alanda çalışan bireyler için evlilik bir engel olmamakta aksine evlenip çocuk sayısı artışı işgücü artışı anlamına gelmektedir. Bu sebeplerden ötürü ilk evlenme yaşı kırsal kesimde daha düşük yaşlarda ve daha gelişmemiş bölgelerde görülmektedir (Başkaya & Ünal,2017:346).

Türkiye’de erkeklerde ilk evlenme yaşının 2011 verilerine bakıldığında 26,9 olduğu görülmektedir. Bu oranlar TRA-2 Bölgesi için bakıldığında 26,9 olduğu görülmektedir. 2021 yılına gelindiğinde Türkiye’de bu oran 28,1 yükselirken TRA-2 Bölgesinde bu oran 27,3 olmaktadır. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yıllarında ilk evlenme erkek yaşına bakıldığında yıllar arasında dalgalanmaların olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Doğrusal bir düzlemde artan bir eğilimin olmadığı görülsede 2018’den itibaren 26,8 olan erkeklerin ilk evlenme yaşı, 2021’ e gelindiğinde paralel olarak erkeklerin sanayi sektörüne yönelmeleri ile birlikte erkek ilk evlenme yaş aralığı artmıştır.

TRA-2 içerisinde yer alan iller bazında 2011-2021 verilerine bakıldığında; en yüksek ilk evlenme yaşı 2021 yılında Iğdır ve Ardahan'da 27,9 olarak görülmüştür. TRA-2 Bölgesinde Iğdır ve Ardahan illerinde tıpkı kadınlardaki verilerde olduğu gibi erkeklerde de yüksek çıkmaktadır. Ağrı ve Kars illerinde bu oranlar daha düşük çıkmaktadır. Özellikle Ağrı ili bölge içerisinde kadınlarda da erkeklerde de en düşük ilk evlenme yaş ortalamasına sahiptir. Bu durum üzerinde de bölgede tarım ve hayvancılığın yaygın oluşu erkeklerin evliliği erken yaşta yapması, yaptıkları iş kolunun bu duruma engel teşkil etmediği çıkarsamında bulunulabilir.

Şekil 3.3. TRA-2 2011-2021 Yılları Arasında Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaş Oranları

Grafiğe bakıldığında TRA-2 Bölgesi'nde 2011-2021 yılları arasında erkeklerin ilk evlenme yaşının kadınlara oranla daha büyük olduğu, kadınların ilk evlenme yaşının daha düşük olduğu görülmektedir. Yıllar arasında erkek ve kadınların yaşları artmakla birlikte büyük dalgalanmaların olmadığını da söyleyebiliriz. Erkek ve kadınların eğitim seviyelerinin artmasıyla beraber ilk evlenme yaşları üzerinde de yükselmeler başlamıştır. Toplumsal yapıların geçirdiği değişim ve dönüşümler toplumun kültür yapılarında, evlilik kurumunda da büyük değişimler yaratmaktadır. Bu durumların paralel gittiğini ve birbirlerini beslediklerini söylemek yanlış olmaz.

3.2.4. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 Yılları Arasında Yaş Aralıklarına Göre Erkek Evlenme ve Boşanma Sayıları

Tablo 6’da 2011-2021 yılları arasında erkeklerin yaş aralığına göre boşanma oranlarına baktığımızda,

TRA-2 Bölgesindeki 2011-2021 yılları arasındaki erkek evlenme yaş aralığını değerlendirdiğimizde 16-19 yaş aralığındaki evlilikler 2011’de 370 gibi yüksek bir sayıya sahipken 2021 yılına gelindiğinde yıllar arasında sürekli düşüşler yaşanmış ve 2021’de bu sayı 124 olmuştur. Yıllar ilerledikçe 16-19 yaş aralığındaki evliliklerin düştüğü anlaşıyor.

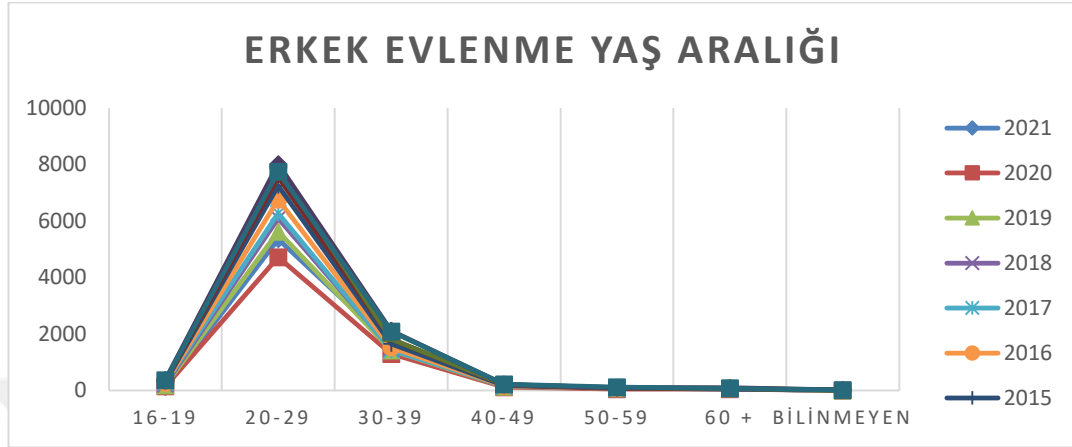
20-29 yaş aralığının en yüksek evlenme yaşı olduğu verilerden görüyoruz. 2011’de 7743 evlenme, 2012’de 8018 ile en yüksek evlenme sayısına ulaşılmış ve bundan sonraki yıllarda düşüşler yaşanmıştır. Fakat 2020’de bu rakam 4719 iken pandemi sonrası dönem olan 2021’de yükselerek 5316 rakamına ulaşmıştır. Buradan da pandemiden dolayı ertelenmiş evlilikler sonraki yıla yığıldığı görülüyor. 20-29 yaş aralığında sonra gelen 30-39 yaş aralığında sonra evlenme oranları sürekli düşük görülmeye başlamıştır. Evlenme yığılmaları en fazla 20-29 yaş aralığında görülmüştür, fakat bu aralıktaki evliliklerde de yıllar geçtikçe günümüze yaklaşıldıkça evlilik sayıları düşmüştür.

Bu durum üzerinde erkeklerin sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışması, eğitim seviyelerini yükselmesi ile eğitim, kariyer gibi planları evliliğin önüne geçilmesi ve tercih olarak düşmesine neden olmuştur. Bu durum üzerinde en büyük etken ülkelerin, bölgelerin gelişmişlik seviyelerinin yükselmesi olarak gösterilebilir.

Tablo 3.7. TRA-2 Bölgesinde (2011-2021) Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları

Yaş Grubu	Erkek-Boşanma											Erkek-Evlenme										
	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
16-19	0	2	0	4	1	2	2	4	3	1	0	124	147	187	224	276	274	318	350	367	378	370
20-29	185	157	194	172	155	161	164	144	149	119	139	5361	4719	5628	6098	6275	6759	7254	7554	7929	8018	7743
30-39	394	269	326	332	226	249	232	281	267	267	229	1634	1301	1424	1481	1435	1532	1655	1825	1819	2121	2089
40-49	243	170	168	173	102	122	107	131	162	84	102	169	119	142	154	167	165	181	200	212	219	221
50-59	107	60	63	73	50	41	44	39	63	40	38	76	50	85	77	86	82	86	83	95	102	123
60 +	42	26	36	35	18	21	17	18	30	26	25	64	50	80	65	65	79	55	71	81	100	79
Bilinmeyen	2	0	0	1	2	4	5	4	5	1	5	0	0	0	0	0	2	17	22	12	20	17

2011-2021 yılları aralığında erkek yaş grupları 7 ayrı kategoriye ayrılarak ayrıntılı incelenmeye çalışılmıştır ve bu bölümde kategorilerin 16 - 19, 20- 29, 30- 39,40-49,50 59,60+ve bilinmeyen olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.4. Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Evlenme Yaşı

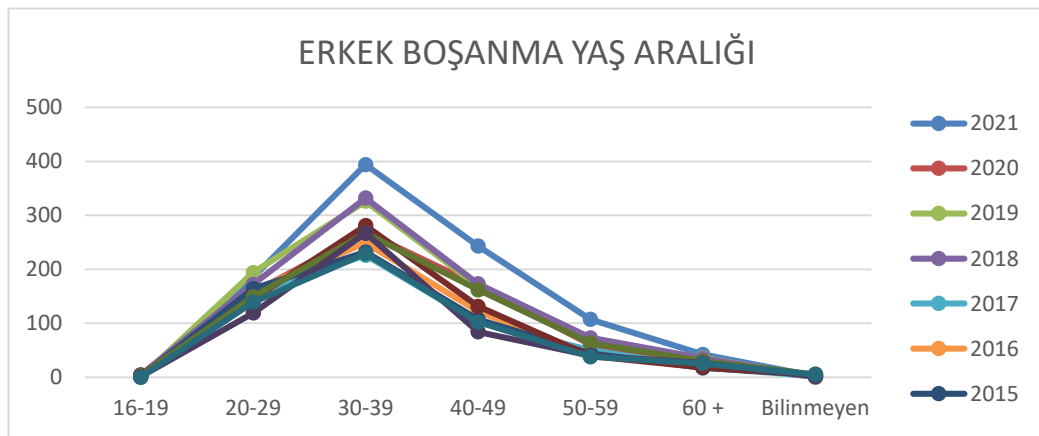
TRA-2 Bölgesinde ilk olarak 2011-2021 yılları aralığında erkek boşanmalarında 16-19 yaş aralığına baktığımızda, 2011 yılında hiç boşanma yokken 2012'de 1, 2013'te 3, 2014'te 4 şeklinde devam eden bir artış görülüyor. 2015'te 2'ye doğru düşüş yaşıyor ve 2018'de tekrar yükseliyor. 2021'e gelindiğinde erkek boşanma sayıları tekrardan 0'a düşüyor. Bu yaş aralığında boşanma doğrusal bir eğilim göstermemektedir. 20-29 yaş aralığındaki erkek boşanma sayılarına bakıldığında 16-19 yaş aralığının aksine yüksek rakamlar göstererek çarpıcı bir şekilde bir artış olduğu görülmektedir. 2011 yılında boşanma sayısı 139 iken 2012'de 119, 2013'te 149, şeklinde dalgalı bir artış, azalış verilere yansımış olsa dahi 2021 yılına yaklaşıldıkça sayılar sürekli artmaktadır. Artışların tam doğrusal bir düzlemde gerçekleştiği söylenemez. 20-29 yaş aralığındaki erkek boşanma oranlarına baktığımızda, boşanma oranlarının en çarpıcı şekilde arttığı popüler boşanma aralığı olarak verilere yansımaktadır.

TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yıllarında evliliklerin en çok sonlandığı yaş aralığı erkekler için 30-39 yaş aralığına denk gelmektedir. Bu yaş aralığında 2011'de 229 kişi boşanmışken, 2012 yılında 267, 2014'te 281, 2015'te 232, 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 394'e çıkarak en fazla erkek boşanma sayısına ulaşılmıştır. Bu dönem Türkiye genelinde yaşanan Covid-19 süreci sonrasında aile içinde yaşanan

büyük çatışmaların boşanmalara sonlanması olarak görülebilir. Erkek boşanmalarının kümелendiği yaş grubu olarak 20-29 yaş grubu gösterilebilir. 40-49 yaş aralığındaki erkek boşanma sayılarına bakıldığında, bir önceki aralık olan 30-39 yaş aralığına göre düşük sayılar olduğu görülür. 2011 yılında 102 boşanma, gerçekleşirken, 2012'de 84, 2013'te 162, 2014'te 131 ve 2015'te 107 şeklinde bir artış, azalış görülmüştür. Yığılma yine en fazla olduğu yıl 2021 yılında 243 boşanma gerçekleşmiştir. Bir önceki aralığa göre daha düşük çıkması erkeklerin yaşının artması ile birlikte boşanma sayılarının düştüğünü gösteriyor. 50-59 yaş aralığındaki erkek boşanma sayılarına bakıldığında en düşük sayı 2011 yıllarında 38 ile en yüksek sayı 2021 yılında 107 boşanma olarak gerçekleşmiştir. Arada geçen yıllarda ise inişli çıkışlı düşüşler ve yükselişler görülmüştür.

60+ yaş kategorisindeki boşanma verilerine baktığımızda en az 2011 yılında 17 iken en yüksek 2021 yılındaysa 42 olmuştur. Grafikten de anlaşılabileceği üzere yaş aralıkları arttıkça erkeklerde boşanma oranları gerilemektedir. Bir önceki döneme göre de düşüşler yaşanmaktadır. Yani yaş ilerledikçe ve evli kalınan süre arttıkça boşanmalar daha az görülmektedir.

Sonuç olarak TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yılları verilerine bakılarak evlilik yaşının her geçen yıl büyüdüğünün, 16-19 yaş aralığında yer alan boşanmaların azaldığı görülmektedir. Evliliğin sonlanması açısından en riskli yaş aralığı 30-39 olmakta ve 40-49 yaş aralığı ile bu risk azalmaya geçmektedir. Evlilik yaşı büyüdükçe 16-19 yaş grubundaki boşanmalar 20-29 yaş grubuna kaymaktadır.

Şekil 3.5. Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre Boşanma Yaşı

TRA-2 Bölgesindeki kadınların 2011-2021 yılları arasında gerçekleşen yaş aralıklarına göre boşanmalara baktığımız da en düşük boşanmaların 16-19 yaş aralığında gerçekleştiğini görmekteyiz. 2011'de 13 boşanma, 2012'de 16 boşanma, 2013'te 14 boşanma, 2014'te 25 gibi giden rakamlar yıllar arasında küçük sayılarla artış ve azalışlar yaşamaktadır. 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 12 olarak görülmektedir.

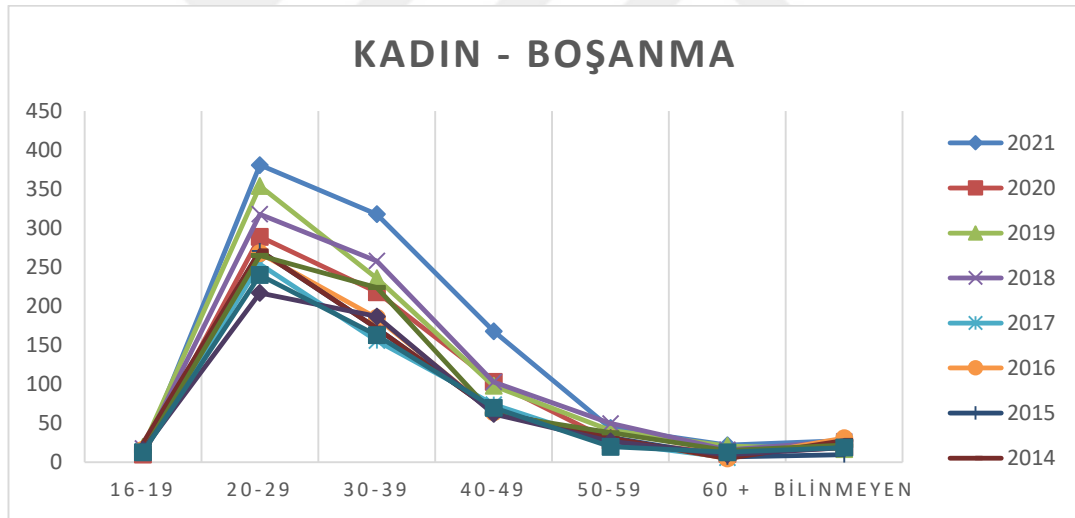
Tablo 3.8. TRA-2 Bölgesinde (2011-2021) Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları

Yaş Grubu	Kadın- Boşanma												Kadın- Evlenme										
	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011		2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
16-19	12	10	20	18	14	16	14	25	14	16	13		2141	2052	2679	3012	3280	3506	3766	3898	4121	4300	4032
20-29	381	289	354	318	254	268	271	271	265	217	240		4463	3728	4106	4257	4257	4565	4941	5222	5430	5481	5500
30-39	318	218	236	258	156	185	172	172	224	187	163		607	478	552	548	548	542	582	659	678	797	752
40-49	168	103	98	103	74	64	65	65	62	62	70		153	91	136	108	108	105	106	107	145	130	119
50-59	44	28	41	50	25	31	32	31	38	27	20		47	34	54	33	33	55	29	40	40	54	45
60 +	22	11	21	16	6	5	7	5	15	10	13		16	17	18	18	18	21	13	16	11	17	18
Bilinmeyen	28	19	17	27	25	31	10	28	22	19	19		1	0	1	123	123	99	129	163	162	179	176

Kadınlarda da tıpkı erkek boşanma yaş aralığındaki gibi benzer bir durumun yaşandığı Tablo 7'de görüldüğü üzere çok farklılaşmamaktadır. En fazla boşanmalar 26-29 yaş aralığında görülmektedir ve bu yaş aralığında 2011' den 2021'e gelinceye kadar boşanma sayıları da artmaktadır. 2011'de 240 olan boşanma sayısı 2012'de 217, 2013'te 265, 2014'te 271 şeklinde artarak gitmektedir. En fazla kadınların boşandığı yılda pandemi sonrası olan 2021 yılına denk gelmektedir. Bu yılda 381 boşanma gerçekleşerek en fazla boşanmaların olduğu yıl olmaktadır. 36-39 yaş aralığındaki kadın boşanmaların bir önceki yıla göre daha düşük seviyelerde gitmektedir, fakat rakamlara bakıldığında burada da boşanmalar fazla olduğu görülmektedir. 2011'de 163, 2012'de 187, 2013'te 234, 2014'te 172 gibi sayılarla dalgalı bir eğriyle devam ederken 2021 yılına gelindiğinde 318 rakamına ulaşmaktadır. 40-49 yaş aralığındaki kadın boşanmaların da bir önceki aralığa göre yine düşüşler yaşanmaktadır. 2011'de 70 olan sayı 2021'de 168 olmaktadır. 50-59 yaş aralığında, rakamlar tekrar düşme eğiliminde ve 60+ yaş aralığına gelince boşanma sayıları tıpkı 16-19 yaş aralığı gibi en düşük seviyeler görülmektedir.

Tablodaki kadın yaş aralığına göre kadın boşanma oranları ve bir önceki tablodaki erkek boşanma oranlarına bakıldığında 2011-2021 yılları arasında 16-19 yaş aralığında boşanan kadınların sayısı 16-19 yaş aralığında boşanan erkeklerin sayısından daha fazladır. Bu da TRA-2 Bölgesinde kadınların erkeklerden daha erken yaşlarda evlilik yaptığı ortaya koymaktadır. Bu durum 2011-2021 olarak ele alındığında 2021 yılında boşanan 16-19 yaş aralığındaki kadınların daha fazla oluşu kadınların hala erken yaşlarda evlilikler gerçekleştirdiğini göstermektedir (Tablo 8).

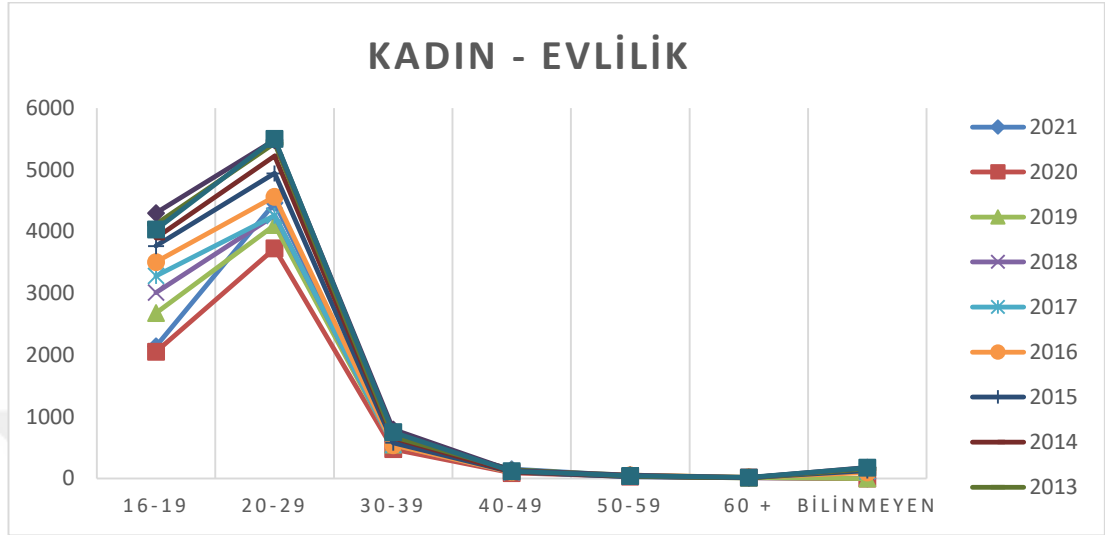
Sonuç olarak TRA-2 bölgesinde evliliği bitirmenin yaşın artmasıyla birlikte 2011-2021'e kadar geçen sürede 16-19 yaş aralığındaki boşanmaların evlilik yaşının artmasıyla birlikte azalış gösterdiği, evliliği sonlandırma açısından en riskli yaş aralığı 20-29 olduğu fakat evlilik yaşının artmasıyla risk grubunun 30-39 yaş grubuna kayacağını gösteriyor. Genel olarak yaşın artmasıyla boşanma oranları düşüşe geçmektedir diyebiliriz (Tablo 8 & Şekil 6).

Şekil 3.6. Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Boşanma Yaşı

2011-2021 yılları arasında yaş aralıkları baz alınarak evlenme durumlarına bakıldığında, 16-19 yaş aralığındaki kadın evlenme sayılarında erkeklere göre daha fazla olduğunu görmekteyiz. 2011 yılında 4132 evlilik yaşanmıştır. Bu sayıyı o yıl aralığındaki erkek evlenme sayısına bakıldığında 370 olarak görülüyor. Bu durum kadın evliliklerinin, 16-19 yaş aralığındaki erkek evlenmelerinin yaklaşık 10 katı olduğunu göstermektedir. Bu sayı yıllar geçtikçe artışlar ve azalışlar beraber farklılık

gösteriyor, fakat genel tabloda 2011’de yaşanan kadın evlenmeleri ile 2021 de yaşanan kadın evlenmelerinde düşüşler olduğu görülür (Tablo 8 & Şekil 7).

Şekil 3.7. Kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Evlenme Yaşı

2018'de 3012, 2019'da 2679, 2020'de 2052, 2021'de 2141 olarak görülmektedir. Verilerden anlaşılacağı üzere 16-19 yaş aralığında erkek evlenme yaş aralığı tablosuna da baktığımızda kadınlar daha fazla bu aralıkta evlilik gerçekleştirmişler. Gelişmişlik seviyesinin yükselmesi ile bölgede sayı düşüşe geçse bile 2021 yılına gelindiğinde 2141 olan sayı erkeklerde 124 olarak görülüyor. Kadın ve erkek evlenme yaş arasındaki fark kadınlarda 17 kat daha fazladır. 20-29 yaş aralığındaki kadınlar en fazla bu aralıkta evlilik gerçekleştirmiştir, bir nevi evlilik için en ideal olan yaş aralığı olmakta. 2011 yılında 5500 evlilik, 2012 de 5181, 2013'te 5430 şeklinde giden evlenme sayıları zamanla azalmıştır. 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 4463 olarak görülmüştür. Yine burada en büyük artış 3728 olan sayının 2021 de gelindiğinde 4463 olması olmuştur (Tablo 8 & Şekil 7).

Bu durum pandemi sonrası ertelenmiş evliliklerin 2021 gelindiğinde gerçekleşmesi ile rakamlarda yığılmalara neden olarak görülebilir.

3.2.5. TRA-2 Bölgesinde Evlilik Sürelerine Göre Boşanmalar

Türkiye Bölgeleri içerisinde yer alan TRA-2 Bölgesi içerisinde 2011-2021 yılları arasında evliliklerin ne kadar sürdüğü ve bunun TRA- 2'yi kapsayan iller

içerisinde nasıl bir düzlem oluşturduğu konunun problemleri açısından önem arz etmektedir.

2011-2021 yılları resmi boşanma verilerine göre evli kalınan süre, 1 yıldan az, 1 yıl, 2 yıl, 3 yıl, 4 yıl, 5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16 üzeri olarak değerlendirmeye alınır (TUIK).

TRA- 2 Bölgesi içerisinde yer alan bölgenin en az gelişmiş ili olan Ağrı ilindeki evlilik süresine göre boşanma oranlarına bakıldığında bir yıldan az süresine göre boşanmaların Tablo 8'deki diğer kategorilerin içinde en az rakamlara sahiptir. 2011 yılında 3, 2012'de 6, 2013 ve 2014'te 4, 2015'te 8 boşanma yaşanmıştır. Diğer yıllarda tekrardan düşüşler yaşanmaktadır. Yıllar arasında en büyük sayı 2021 yılında 9 boşanma olarak görülmektedir. Bu sayının yükselmesi toplamda bir önceki dönem olan 2020'de yaşanan pandemi ile toplumsal yapıda büyük sarsıntıların yaşanması ile bağdaştırılabilir (Tablo 9).

1-3 yıl aralığına bakıldığında en yoğun boşanmaların burada yaşandığı görülmektedir. Bu aralıkta 2011-2021 yılları arasında toplamda 743 boşanmanın gerçekleştiği görülmektedir. Bu yıl aralığında doğrusal olmasa bile boşanma oranlarının 2011'den 2021'e gelindiğinde artışlar yaşandığı 2011'de 53 olan boşanmanın 2021'e geldiğinde 74 olduğu görülmekte çarpıcı olan ise 2020'de 28 boşanma yaşanırken 2021'de 74'e çıkmaktadır. Buda o dönemler aralığında yaşanan ertelenen boşanmaların 2021'e yığılması olarak değerlendirilebilir (Tablo 8).

1-3 yıl aralığından sonra boşanmaların yine fazla görüldüğü 4-5 yıl aralığı gelmektedir. Bu yıllar aralığında toplamda 354 boşanma gerçekleşmiştir. 2011 yılından 2021 yılına gelindiğinde boşanmalar artmıştır. Ağrı ilinde 6-10 yıl aralığındaki boşanmalar ilk yıl boşanmalarından sonra en fazla boşanma gerçekleşen kategoride yer almaktadır. Toplamda 586 boşanma gerçekleşmiş 2011'de 38 olan boşanma oranları en az 2012'de 30 olarak görülmüş ve 2021'e gelindiğinde bu sayı 83' çıkmıştır. 11-15 yıl aralığına gelindiğinde boşanma oranlarında büyük düşüşler olduğu görülmektedir. Bir önceki aralıkta 586 boşanma gerçekleşirken bu aralıkta yaklaşık 320 boşanma gerçekleşmiştir. Bu da evlilikte uzun yıllar geçtikçe boşanma oranlarının daha az olduğu görülmektedir. 16 yıl ve üzeri süresine bakıldığında boşanmaların azaldığını görmekteyiz. 2011'de 20 boşanma gerçekleşirken, 2021'de bu sayı 66 olmaktadır. Genel anlamda bakıldığında Ağrı ilinde evlilik süresi uzadıkça boşanmaların azaldığını 2011'den 2021'e doğru gidilince toplam boşanma oranları sürekli arttığını en fazla boşanmaların 2021 yılında 357 boşanma olarak görüldüğünü söyleyebiliriz (Tablo 9).

Tablo 3.9. TRA-2 Bölgesi Ağrı İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları

AĞRI	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
EvlilikSüresi (Yıl)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıldan Az	3	0,02	6	0,04	4	0,02	4	0,02	8	0,04	5	0,03	3	0,02	3	0,01	4	0,02	3	0,01	9	0,03
1-3 Yıl	53	0,35	46	0,29	56	0,29	77	0,36	64	0,32	55	0,29	81	0,47	81	0,32	86	0,33	70	0,28	74	0,21
4-5 Yıl	26	0,17	34	0,21	25	0,13	37	0,17	25	0,13	25	0,13	27	0,16	30	0,12	32	0,12	38	0,15	55	0,15
6-10 Yıl	38	0,25	30	0,19	51	0,27	52	0,25	58	0,29	55	0,29	30	0,17	66	0,26	67	0,26	56	0,22	83	0,23
11-15 Yıl	11	0,07	23	0,14	28	0,15	24	0,11	18	0,09	22	0,12	12	0,07	34	0,13	34	0,13	44	0,17	70	0,20
16 ve Üzeri	20	0,13	21	0,13	26	0,14	17	0,08	27	0,14	27	0,14	19	0,11	38	0,15	35	0,14	41	0,16	66	0,18
Bilinmeyen	0	0,00	0	0,00	1	0,01	1	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	151	1,00	160	1,00	191	1,00	212	1,00	200	1,00	189	1,00	172	1,00	252	1,00	258	1,00	252	1,00	357	1,00

TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan Kars ilinde evlilik süresine göre boşanma verilerine baktığımızda; boşanma oranlarını en az oluşturan süre 1 yıldan az süren evliliklerde gerçekleştiği görülmektedir. 2011'den 2021'e kadar boşanma sayıları yıllar arasında 1-2 sayı artarak bir değişkenlik yaşamışken, 2020'de 2 olan boşanma sayıları 2021'de 8 olmuştur. Boşanmaların en fazla görüldüğü dönem evliliğin ilk yılları olan 1-3 yıl aralığında olmuştur. 2011'de 44 olan boşanma yıllar arasında artış azalışlar sergilemiş ve 2021'e gelindiğinde bu sayı 60 olmuştur. Bu aralıkta en az boşanmalar 2012'de 31 olarak görülmüştür (Tablo 10).

4-5 yıl aralığına baktığımızda yine boşanma oranlarının bu yıllar arasında da fazla olduğu fakat bir önceki olan bir üç yıl aralığına göre daha az gerçekleştiği söylenebilir 2011'de 30 boşanma görülmüşken en fazla 2021 yılında bu sayı 35 olmuştur. 1-3 yıl aralığından sonra en fazla boşanmaların görüldüğü aralık 6-10 yıl aralığıdır. Bu yıl aralığındaki en çarpıcı artış 2020'de 42 olan boşanma sayısının 2021'de 62 olmasıdır. Bundan sonraki 11-15 ve 16 üzeri aralıklarda boşanma oranları tablodan da anlaşılacağı üzere düşük sayılarda

çıkıştır (Tablo 10). Tablodan yapılacak genel yorum, evlilik süresinin uzaması boşanma oranlarının düşmesi üzerinde bir etken olduğunu gösterir.

Tablo 3.10. TRA-2 Bölgesi Kars İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları

KARS	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
EvlilikSüresi (Yıl)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıldan Az	6	0,04	4	0,03	5	0,03	6	0,04	5	0,03	2	0,02	3	0,02	6	0,03	4	0,02	2	0,01	8	0,03
1-3 Yıl	44	0,29	31	0,27	41	0,26	43	0,28	45	0,31	39	0,31	41	0,29	63	0,28	51	0,26	51	0,27	60	0,22
4-5 Yıl	30	0,20	16	0,14	21	0,13	30	0,19	17	0,12	23	0,18	17	0,12	36	0,16	25	0,13	21	0,11	35	0,13
6-10 Yıl	27	0,18	33	0,28	35	0,22	35	0,23	32	0,22	31	0,25	27	0,19	42	0,19	50	0,26	42	0,22	62	0,23
11-15 Yıl	19	0,13	22	0,19	24	0,15	19	0,12	22	0,15	13	0,10	17	0,12	35	0,15	28	0,14	31	0,16	47	0,18
16 ve Üzeri	23	0,15	10	0,09	32	0,20	22	0,14	22	0,15	17	0,13	33	0,24	44	0,19	37	0,19	42	0,22	56	0,21
Bilinmeyen	1	0,01	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,01	1	0,01	1	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	150	1,00	116	1,00	158	1,00	155	1,00	143	1,00	126	1,00	139	1,00	227	1,00	195	1,00	189	1,00	268	1,00

TRA-2 bölgesi içerisinde yer alan Iğdır ülkenin en doğu sınırında yer alan illerden bir tanesidir. Evlilik süresine göre boşanmaların 2011-2021 yılları arasındaki verilerine bakıldığında bölgede yer alan diğer iller olan Kars, Ardahan ve Ağrı illerine göre en büyük boşanma oranlarına burada yaşandığı veriler üzerinden görülmektedir (Tablo 11). Iğdır'da bir yıldan az olan evlilikler TRA-2 Bölgesi içerisindeki diğer iller gibi boşanma oranlarının en az olduğu kategoridir.

1-3 yıl aralığındaki evlilik sürelerinde en fazla boşanmaların yaşandığı yıl olmakta ve 2011'den 2021'e gelinceye kadar boşanmalar artış eğiliminde olmaktadır. Bu aralıkta en fazla boşanmalar 2016'da 73 sayı olarak görülmektedir. 4-5 yıl aralığındaki evliliklerde bir önceki aralığa göre daha düşük çıkmış olsa bile burada da boşanmalar fazla olarak görülür. 6-10 yıldan sonra düzenli olarak boşanma sayıları düşüşe geçmektedir (Tablo 11). Burada temel etken evlilik sürelerinin artması ile boşanmaların azalışı olarak görülebilir.

Tablo 3.11. TRA-2 Bölgesi Iğdır İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları

IĞDIR	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
Evlilik Süresi (Yıl)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıldan Az	7	0,04	4	0,02	9	0,04	10	0,05	5	0,03	9	0,04	15	0,08	11	0,04	11	0,04	3	0,02	2	0,01
1-3 Yıl	54	0,30	52	0,27	67	0,31	71	0,36	56	0,32	73	0,31	57	0,29	52	0,21	57	0,22	41	0,24	50	0,20
4-5 Yıl	28	0,16	27	0,14	35	0,16	26	0,13	25	0,14	28	0,12	32	0,16	37	0,15	38	0,15	22	0,13	38	0,15
6-10 Yıl	34	0,19	48	0,25	52	0,24	40	0,20	42	0,24	49	0,21	41	0,21	59	0,24	60	0,23	37	0,22	58	0,23
11-15 Yıl	28	0,16	23	0,12	29	0,13	19	0,10	17	0,10	36	0,16	22	0,11	46	0,19	42	0,16	32	0,19	35	0,14
16 ve Üzeri	29	0,16	37	0,19	27	0,12	33	0,17	31	0,18	37	0,16	30	0,15	39	0,16	48	0,19	36	0,21	72	0,28
Bilinmeyen	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,01	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	180	1,00	191	1,00	219	1,00	199	1,00	176	1,00	232	1,00	197	1,00	246	1,00	256	1,00	171	1,00	255	1,00

TRA-2 Bölgesinde evlilik sürelerine göre boşanma oranlarına bakıldığında; bir yıldan az olan evliliklerin Ardahan'da kategoriler içindeki boşanma oranlarının en az paya sahip olmakta ve bazı yıllar bu kategoride hiç boşanma yaşanmamaktadır. Bu durum üzerinde Ardahan ilinin nüfusuyla ilişkili olabilir. Bölgede yer alan diğer iller gibi boşanma oranlarının en az olduğu aralığın 1 yıldan az olan aralık olduğu görülmektedir (Tablo 11).

1-3 yıl aralığına baktığımızda boşanma oranlarının en fazla olduğu aralık olmaktadır. 2011'de 10 olan boşanmalar 2021'e gelindiğinde bu sayı 28 olmuştur. 4-5 yıl süresindeki boşanma verileri ve 6-10 yıl arası evliliklerde de boşanmalar görülmektedir, fakat bundan sonraki aralıklarda doğrusal bir düzlemde süre arttıkça boşanmalar azalmaktadır (Tablo 11).

2011-2021 yılları arasında boşanma oranlarına bakıldığında boşanma oranları her ne kadar dalgalı bir eğilim gösterse bile boşanmalarda ilk yıllara oranla artışların yaşandığı genel anlamda arttığını veriler üzerinden okumaktayız.

Tablo 3.12. TRA-2 Bölgesi Ardahan İli Evlilik Sürelerine Göre Boşanma Sayıları

ARDAHAN	2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
EvlilikSüresi (Yıl)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıldan Az	2	0,04	4	0,06	5	0,07	1	0,02	0	0,00	1	0,02	1	0,02	1	0,02	2	0,03	0	0,00	1	0,01
1-3 Yıl	10	0,18	13	0,18	13	0,17	16	0,25	21	0,40	20	0,38	11	0,24	17	0,26	19	0,24	25	0,35	28	0,30
4-5 Yıl	12	0,21	14	0,20	9	0,12	14	0,22	7	0,13	6	0,11	5	0,11	7	0,11	8	0,10	6	0,08	13	0,14
6-10 Yıl	16	0,28	23	0,32	20	0,27	14	0,22	12	0,23	15	0,28	15	0,33	15	0,23	27	0,35	17	0,24	17	0,18
11-15 Yıl	8	0,14	5	0,07	14	0,19	10	0,16	9	0,17	5	0,09	6	0,13	15	0,23	8	0,10	10	0,14	16	0,17
16 ve Üzeri	9	0,16	12	0,17	14	0,19	9	0,14	3	0,06	6	0,11	8	0,17	10	0,15	14	0,18	14	0,19	18	0,19
Bilinmeyen	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	57	1,00	71	1,00	75	1,00	64	1,00	52	1,00	53	1,00	46	1,00	65	1,00	78	1,00	72	1,00	93	1,00

TRA-2 Bölgesinde evlilik sürelerine göre boşanma verilerine bakıldığında yapılacak olan çıkarımlar, boşanma sayıları evlilik süresinin uzamasına göre düşmektedir. İlk 5 yıl diğer yıllara göre daha riskli olduğu bu yıllar arasında çiftlerin daha hassas olması gerektiği düşünülebilir. Boşanmalar en az 1 yıldan az sürelerde görülmektedir. 1-3 yılları arasında olan evliliklerde boşanma oranları en yüksek olmakta ve bunu takip eden oranı ise 4-5 yıllar arası yapılan evlilikler takip etmektedir (Tablo 12).

Bölge içindeki illerde benzer olan durumlara bakıldığında 2020'de yaşanan Covid-19 sonrası takip eden yıl olan 2021'de ertelenen boşanmalar, evlilikler bu yılda en fazla veriye sahip olmaktadır. Bu durum bölgede yer alan Iğdır ilinde aynı veriyi vermemektedir. Yani 2021 de Iğdır ilinde diğer illerdeki gibi bir boşanma artışı yaşanmamıştır.

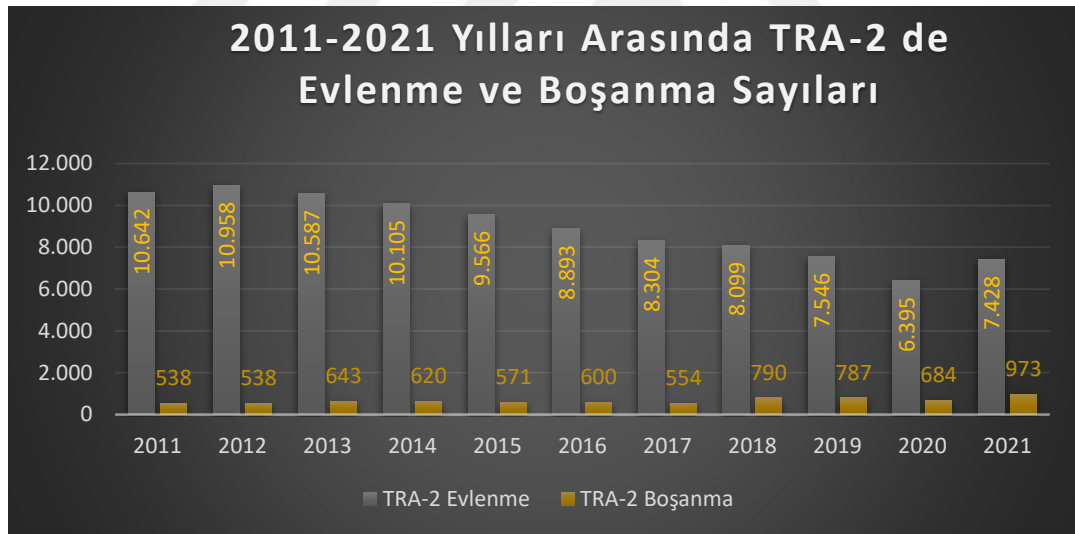
Evlilik süresinin en riskli yılları ilk 5 yıl olmakla beraber, evli kalma sürelerinin de arttıkça boşanmaların azaldığı veriler üzerinden okumaktayız.

İlk 5 yıl için "kritik yıllar" olarak görüşmesi açısından eşlerin birbirlerini daha iyi tanımaları, evliliğe alışma ve aile yapısının sağlamlaşması açısından önemli bir süreç olarak görülmektedir (Yıldırım, 2004).

3.2.6. TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 Yılları Arasında Boşanma Oranları

Tablo 3.13. TRA-2’de 2011-2021 Yılları Arasında Boşanma Oranları

TRA-2 Bölgesi				
	En Fazla		En Az	
	N	%	N	%
2011	538	7,37%	538	7,37%
2012	538	7,37%	538	7,37%
2013	643	8,81%	643	8,81%
2014	620	8,50%	620	8,50%
2015	571	7,82%	571	7,82%
2016	600	8,22%	600	8,22%
2017	554	7,59%	554	7,59%
2018	790	10,82%	790	10,82%
2019	787	10,78%	787	10,78%
2020	684	9,37%	684	9,37%
2021	973	13,33%	973	13,33%
Toplam	7298	100,00%	7298	100,00%

Şekil 3.8. TRA-2’de 2011-2021 Yılları Arasında Evlenme - Boşanma Oranları

TRA-2 Bölgesinin 2011-2021 yılları verilerine bakıldığında 2011 ve 2012 yıllarında boşanmaların en az sayıca görüldüğü yıllar olmaktadır ve bu dönemde evlilik sayılarının en fazla olduğu yıllar olmaktadır. 2013'e gelindiğinde boşanmalar artış göstermekte, evlilikler azalış göstermekte olduğunu görüyoruz. 2014'te boşanma oranlarında bir önceki yıla göre küçük bir azalış görülmekteyken evliliklerde yine azalış görülmekte, 2015 yılında boşanma sayıları tekrar azalış da evlenme sayıları doğrusal

eğilimini bozmayarak yine azalıştır. 2016 yılında boşanma oranları tekrar 571'den 600'e çıkmakta fakat evlenme oranları aynı eğilimdedir. 2017 boşanma oranlarında azalma görülmekte evlenme oranları yine azalmakta, 2018'de boşanma oranları ani bir artışla 136 boşanma ile artış göstermekte, evlenme oranları doğrusal azalma eylemi bu yıllarda da bozmamaktadır. Evlenme oranları 2019 ve 2020'de daha da düşüşe geçmektedir. 2021 yılına gelindiğinde boşanma oranlarında sayıca en yüksek rakamları okumaktayız. 2020'de 684 olan boşanma oranları 2021 yılına gelindiğinde 973'te çıkmaktadır ve en yüksek artışı bu yıl da göstermektedir. Evlenme oranının da 2011'den 2020'ye kadar sürekli doğrusal bir eğilimde azalır görülüyorken, 2021'e geldiğinde yükselme görülmektedir. Toplumsal krizler aile yapıları üzerinde büyük etkenlere sahiptir. 2020'de yaşanan Covid-19 vakası o dönemde kurum ve kuruluşların kapalı olması, toplu alan yasakları ve mahkemelerin boşanmaları için belirli bir süre kapalı olması etkenler olarak gösterilebilir. Bu yüzden 2021'de ani büyük artışlar yaşanmış olabilir (Tablo 13 & Şekil 9).

3.2.7. Türkiye’de Boşanmaların Bölgelere Göre Dağılımı

Türkiye İstatiski Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik olarak, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerin yapılması ve AB (Avrupa Birliği) ile karşılaştırılabilir veriler üretmesi amacıyla bölgeler sınıflaması yapmıştır (Taş, 2014:15).

Ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi, idari ve bölge birimleri gruplandırılarak bölgelere ve alt düzey bölgelere ayrılmıştır. Bunlar içinde;

Düzey 1: Bölge birimlerine göre

Düzey 2: Ekonomik, sosyal, coğrafi, kültürel ve nüfus büyüklüğüne göre,

Düzey 3:İdari yapıya uygun olarak tanımlanmıştır (TÜİK, 2005 Bölge Birimleri Sınıflandırması).

Yapılan bölge ayrışmaları arasında, bölgelerin gelişmişlik endeksine göre boşanma, evlenme gibi oranlar farklılaşmaktadır. TRA-2 Bölgesi Türkiye Bölgeleri arasında ve Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Tablo 3.14. Boşanmaların bölgesel dağılımına göre boşanma sayıları için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları

Bölgeler	N	M	SD	F	P
TR-1 İstanbul	11	28917,27	2818,136		
TR-2 Batı Marmara	11	6750,64	954,104		
TR-3 Ege	11	23851,36	2232,116		
TR-4 Doğu Marmara	11	13953,55	1998,112		
TR-5 Batı Akdeniz	11	15839,82	1844,766		
TR-6 Akdeniz	11	20212,82	2787,619		
TR-7 Orta Anadolu	11	6875,45	824,779	327,788	0,000
TR-8 Batı Karadeniz	11	6654,55	859,920		
TR-9 Doğu Karadeniz	11	2809,91	458,165		
TRA- Kuzeydoğu Anadolu	11	1497,64	248,663		
TRB- Ortadoğu Anadolu	11	2621,00	630,538		
TRC- Güneydoğu Anadolu	11	6250,00	1439,013		
Toplam	132	11352,83	8865,199		

Boşanmaların Türkiye’deki bölgesel dağılımları incelendiğinde, farklı bölge boşanma sayılarına göre; TR-1 İstanbul bölgesi (28917,27) boşanma sayılarının en fazla olduğu bölge iken onu takip eden TR-3 Ege bölgesi (23851,36), TR-6 Akdeniz bölgesi (20212,82) olmuştur. Türkiye içinde bölgeler arasında boşanma sayıları açısından bakıldığında TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgesi en az sayıya sahiptir. Bölge farklılaştıkça boşanma sayıları da değişmektedir. Nitekim bölgelerin nüfus yoğunluğu, kültürü, yaşam biçimi değiştikçe boşanma sayıları da değişmektedir, TR-3 Ege bölgesinde (23851,36) iken, TRA bölgesinde (1497,64) değişkenlere bağlı olarak düşük çıkmıştır. TRA-2 Bölgesini Türkiye boşanma oranlarının ortalaması ile karşılaştırdığımızda çok yüksek seviyelerde olmadığını görürüz ancak bölgeler ve özelinde iller bazında değerlendirdiğimizde aynı bölge içerisinde yer alan illerde boşanma oranlarını farklı okumaktayız.

TRA-2 Bölgesindeki boşanma sayıları diğer bölgelere göre değişiyor mu?

H₀ (boş hipotez): TRA-2 Bölgesinin boşanma sayıları diğer bölgelere göre bir birinden farklı değildir.

H₁ (araştırma hipotezi): TRA-2 Bölgesinin boşanma sayıları diğer bölgelere göre bir birinden farklılık göstermektedir.

Farklı bölge boşanma sayılarına göre TRA-2 Bölgesi boşanma sayıları birbirinden farklıdır ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F=327,788$, $p=0,000$). Boş hipotez reddedilir. Bölge farklılaştıkça boşanma sayıları da değişmektedir. Nitekim bölgelerin nüfus yoğunluğu, kültürü, yaşam biçimi değiştikçe boşanma sayıları da değişmektedir, TR-3 Ege bölgesinde (23851,36) iken, TRA bölgesinde (1497,64) değişkenlere bağlı olarak düşük çıkmıştır (Tablo 14).

Türkiye bölgeleri ve bu bölgeler içerisinde var olan kentlere bakıldığında boşanma sayılarında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar; kültürel sosyal toplumsal ekonomik yapı ve toplum dinamiğinin genel yapısı ile ilişkilendirilebilir. Modern toplum yapıları ile feodal yapının izlerini taşıyan toplumlarda boşanmayı, boşanma olgusuna karşı bakış açısını farklı okumaktayız. Toplum dinamikleri üzerinde sosyo-ekonomik gelişmişliğin belirgin olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 14’te istatistik veriler ve analizler olay ve olguları bir noktaya kadar açıklamaktadır. Modernleşme ve sanayileşmenin etkisi ile Türkiye’de bölgeler arasında sosyo-kültürel, ekonomik ilişkilere dayandırılarak, boşanmalar bazı bölgelerde yoğunlaşırken bazı bölgelerde yeni toplumsal düzenlemelerle birlikte yeni yeni yaygınlık kazanmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Türkiye'nin doğusunda yer alan TRA-2 Bölgesinde 2011-2021 yılları arasında gerçekleşmiş boşanma olaylarını odağını alan bir özellik taşımaktadır. Söz konusu periyot içerisinde gerçekleşen boşanma analizleri TÜİK verileri üzerinden yapılmıştır. Konunun bütünlüğü açısından Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı illerindeki kaba boşanma oranları, evlilik yaşı gibi değişkenler de analizlere dâhil edilmiştir. TRA-2 Bölgesindeki boşanmaları merkeze alan bu çalışmada elde edilen sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Türkiye’de boşanmaların önceki tarihler ile kıyaslandığında son yıllarda bir artış içinde olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan farklı özelliklere sahip bölgelerin boşanma eğilimleri de farklılıklar göstermektedir. Gelişmemiş geleneksel toplum yapılarında boşanma oranları, gelişmiş toplumlara göre daha düşük çıkmaktadır. Boşanmaların Türkiye’deki bölgesel dağılımları incelendiğinde, farklı bölge boşanma sayılarına göre; TR-1 İstanbul bölgesi (28.917,27) boşanma sayılarının en fazla olduğu bölge iken onu takip eden TR-3 Ege bölgesi (23.851,36), TR-6 Akdeniz bölgesi (20.212,82) olmuştur. Türkiye içerisinde bölgeler arasında boşanma sayıları açısından bakıldığında TRA-Kuzeydoğu Anadolu bölgesi(1497,64) en az sayıya sahiptir.
- TRA-2’de 2011-2021 yılları arasındaki periyotlardaki evlenme ve boşanma sayılarına bakıldığında boşanmalarda görece bir artma eğilimi göze çarpmaktadır. Bunun arkasında irdelenmesi gereken birçok değişkenin yer aldığı sosyo-ekonomik yapıyla ilintili bir durum olduğu söylenebilir.
- TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı illeri bazında boşanmalar değerlendirildiğinde boşanma oranlarında en yüksek il Iğdır olurken, onu Ardahan sonra da Kars ve en düşük veriye sahip olan Ağrı ili takip etmektedir. Ağrı ilinin bölge içerisinde en düşük veriye sahip oluşu onun bölge içerisindeki geleneksel dokusu, toplumsal cinsiyet rolleri ile şekillenmiş toplumsal yapıya sahip bir il olması ile ilişkilendirilebilir.

- TRA-2 Bölgesi içerisinde yer alan Kars, Iğdır, Ardahan, Ağrı illeri bazında boşanmalar değerlendirildiğinde boşanma oranlarında en yüksek il Iğdır olurken, onu Ardahan sonra da Kars ve en düşük veriye sahip olan Ağrı ili takip etmektedir.

Iğdır ilinin bölge içerisinde boşanma oranlarında en yüksek veriye sahip olmasındaki etken; üç ülke (Azerbaycan, Ermenistan, İran) ile sınır kapısının olması ve bu ülkelerden Iğdır'da kalabilmek adına bireylerin geçici evlilikler yapması ve belirli bir zaman dilimi geçtikten sonrada boşanmaların gerçekleştirilmesi olarak görülebilir. Öte taraftan Iğdır ili TRA-2 Bölgesi içinde eğitim oranlarında diğer iller olan Kars, Ardahan, Ağrı illerine göre daha ileride olması, gelenekselin daha dışında olması, kadınların çalışma hayatında daha aktif ve boşanma gibi bir olayı daha rahat gerçekleştirmelerinden dolayı boşanma oranları daha yüksek veriye sahip olabilir. Ağrı ilinin bölge içerisinde en düşük veriye sahip oluşu onun bölge içerisindeki geleneksel dokusu, toplumsal cinsiyet rolleri ile şekillenmiş toplumsal yapıya sahip bir il olması ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca burada kadınların okullaşma oranının bölgedeki diğer illere göre daha düşük olması, toplum yapısının boşanma gibi bir olguya kapalı olması gibi etkenler gösterilebilir.

- TRA-2 Bölgesindeki boşanmaları kadınların ve erkeklerin yaş gruplarına göre gruplandırarak boşanma ve evlenme oranlarına bakıldığında, kadınların erkeklere oranla evlilik yaşının daha erken yaşlarda yani 16-19 yaş aralığında başlatıldığını, erkeklerin 20-29 yaş aralığında evliliklerin daha fazla olduğu söylenilebilir. Dolayısıyla geleneksel yapının hâkim olduğu bölgede erken yaşta evlilik kadınların arasında daha fazla yaygınlaşmaktadır.
- TRA-2 Bölgesi içerisinde kadın ve erkeğin yaş aralıklarına göre boşanma verilerine bakıldığında kadın ve erkek için boşanma yaş aralığının aynı olduğu görülmekte, her iki cinsiyet içinde 20-29 yaş aralığı boşanma riski açısından en riskli aralıktır. Fakat 2021'lere gelinceye kadar bu aralık 30-39'a kaydığı da görülmektedir. 16-19 yaş aralığında evlenme ve boşanma oranları TRA-2 Bölgesi içerisinde en düşük verileri oluşturmaktadır.
- TRA-2 Bölgesinde iller bazında evlilik süresine göre boşanma verilerine bakıldığında Kars, Ağrı, Ardahan, Iğdır illerinde ortak olan durumlar 1 yıldan

az olan evliliklerin boşanma oranları içerisinde en az paya sahip olduğudur. Evliliklerde en çok 1-3 yıl aralığında boşanmaların gerçekleştiği bu yılların evlilikler için en kritik yıllar olduğu verilerde görülmektedir. İlk 5 yıldan sonraki yıllarda boşanma oranlarında ciddi düşüşler gözlemlenmektedir. Yani evlilik süresi uzadıkça boşanmaların yaşanması daha güç bir hal almaktadır.

- TRA-2 genel boşanma tablosuna bakıldığında 2011-2021 yılları arasında boşanma verilerinin 2021 yılına gelindiğinde ne kadar doğrusal bir düzlem olmasa bile bir artış eğiliminde olduğu yıllar arasındaki değişimlerin toplumsal krizlere bağlı olarak farklılıkların yaşandığı görülmektedir. Bölgede boşanmalarda artış yaşanmasında bölgenin geleneksel yapısının bozulmaya doğru yol gittiği, boşanmaya bakış açısının yıkılmaya başladığının, eğitim, okullaşma kadın algısının farklılaşmaya başladığını, kadının geri planda kalma algısının yıkılma eğiliminde olduğunun göstergesidir. Öte yandan bölgede 2011 yılından 2021 yılına gelinceye kadar evlenme oranlarının doğrusal bir düzlemde azalış göstermesi bölgede kadınların ve erkeklerin erken evlenme yönündeki algılarının değiştiğinin, özellikle kadınların eğitim seviyelerindeki yükseliş iş hayatına atılma oranlarının yükselişi bu durumun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak boşanma ve evlenme algısının yıllar ilerledikçe ve toplumsal değişimlerle birlikte farklılaştığının, aile hayatlarında boşanmaya ve erken yaşta evliliğe bakışın değiştiği veriler üzerinden okumaktayız. Aile yapılarını artan boşanma oranlarıyla birlikte bozulmalara yol açtığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Adler, R. B., & Rodman, G. (1982). **Human Communication**. New York: Rinehart And Winston.
- Altıntaş, S., (2014). **Sayılarla Türkiye –(Kastamonu-Çankırı-Sinop) Ekim 2022**. Erişim Adresi: <https://www.nas.nasa.gov/assets/pdf/techreports/1997/Nas-97-010.pdf>
- Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü., (2014). **Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006 (TAYA 2006)**. Ankara: Araştırma Ve Sosyal Politika Serisi 01 İkinci Basım.
- Aile Yapısı Araştırması., (2006). T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Ve T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Akıntürk, Turgut (2007). **Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku**. II. Cilt. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Akıntürk, T. (2004). **Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku**, Cilt.II, İstanbul, Ss.5.
- Aktaş, Özgül (2011). **Boşanma Nedenleri Ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktaş, G. (2015). **Türkiye'de Aile Sosyolojisi Çalışmalarına Genel Bir Bakış**. *Journal Of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (52).
- Aktaş Akoğlu, Ö. & Küçükkaragöz, H. (2018). **Boşanma Nedenleri Ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği**. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 153-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/38635/448693> 5 Şubat 2023 tarihinde erişildi.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2000). **Boşanmış Ve Boşanmamış Ebeveynlerin Çocuklarının Depresyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma**. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 12 (1), 18-28. 5 Şubat 2023 tarihinde erişildi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48541/615335>
- Arıkan, Ç. (1996). **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**. Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- ASPB (2009). **Türkiye'de Boşanma Nedenleri**, Ankara: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Atalay, B. (1992). **Türk Aile Yapısı Araştırması**, DPT Yayınları: 2013, SPGM:421, Ankara.
- Aydın, O. & Baran, G. (2010). **Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma**. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2) , 117-126.
- Battal, A. (2008). **Boşanma Sebepleri**. Ankara: Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

- Başkaya, Z. Ve Ünal, A. (2017). **Türkiye’de Evlenme Ve Boşanma Oranlarının İller Düzeyinde Zamansal Değişimi (2001-2015)**. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 10(53), 338-335.
- Bayer, A. (2013). **Değişen Toplumsal Yapıda Aile**. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, IV(8): 101-129.
- Bidwell Millar, L. D. Ve Vander Mey, B. J. (2000). **Sociology Of The Family: Investigating Family Issues**. Baston: Allyn& Bacon.
- Binay, M. (2018). **Türkiye’de Boşanma Nedenlerinin Analizi Ve Alternatif Uyuşmazlık Yöntemleri**. Ombudsman Akademik, 5(9), 237–267.
- Blumer, H. (1962). **Society As Symbolic İnteraction**. In: Rose AM (Ed.) Human Behavior And Social Processes. Boston: Houghton Mifflin Co., 179–92.
- Chambers, S. (2004). **The Politics Of Critical Theory**. In Fred Rush Fred (Ed.). The Cambridge Companion To Critical Theory, Cambridge: Cambridge University Press.
- Canatan, K. (2016). **Ailenin Tanımı, Türleri Ve İşlevleri**. K. Canatan- E. Yıldırım (Ed.). *Aile Sosyolojisi İçinde* (53-64). İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Canatan, K. ; Yıldırım E. (2009), **Aile Sosyolojisi**, Açılım Kitapevi, İstanbul.
- Cafrı, R. & Özdemir Çukadar, P. (2018). **Boşanmanın Sosyo-Ekonomik Nedenleri Üzerine Mekânsal Ekonometrik Bir İnceleme**. Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi, Prof. Dr. Harun TERZİ Özel Sayısı, 407-424
- Çiçek, Zuhal (2014), **Boşanmanın Sosyolojik Analizi: Denizli Kenti Örneği**, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çiçekli, A. & Parin, S. (2020). **Aşiret Yapılarında Boşanma Deneyimi: Van Örneği**. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 0 (43) , 345-368
- Çiçekli, A. (2019). **Boşanmalar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Van Örneği (2001-2016)**. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması 2003**, [Http:// www.kalkinma.gov.tr/lists/yaynlar/attachments/341/2003_05.pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/lists/yaynlar/attachments/341/2003_05.pdf), (12.05.2023).
- Diler, Z., & Diler, S. (2022). **Türkiye’de Boşanma Olgusunun Zamansal Değişimi (2001- 2021)**. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 9(89), 2166-2178.
- Erdoğan, E. & Erzurumlu, N., (2016), **Hukuk Uyuşmazlıklarında Türkiye’nin Arabuluculuk Tecrübesi Ve Zorunlu Arabuluculuk Taslağı**, SETA Raporu, İstanbul, (Çevrimiçi) <https://setav.org/assets/uploads/2016/12/turkiyeninarabuluculuktecrubesi.pdf>, 20.11.2022 Tarihinde Erişildi.
- Erkan, E. (2017). **Türkiye’de Boşanma Olgusunun Belirleyicileri: Panel Veri Analizi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Furstenberg FF, Kiernan KE. **Delayed Parental Divorce: How Much Do Children Benefit?** J Marriage Fam 2001; 63:446-457.
- Reşat Geçen- Muhammet Topuz .(2021).**Türkiye’de İllere Göre Kaba Boşanma Oranlarının (2001-2020) Mekânsal Oto-Korelasyonu Ve Trend Analizi.** TheJournal Of Academic Social Science
- Geller, E. S. (1999). **Behavior-Based Safety: Confusion, Controversy, And Clarification.** *Occupational Health & Safety*, 68(1), 40-49.
- Giddens, Anthony; **Sosyoloji**, Çev. Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ankara, Ayraç Yayınları, 2000.
- Giddens, A. (2004). **The Constitution Of Society: Outline Of The Theory Of Structuration: Elements Of The Theory Of Structuration.** In *Practicing History* (Pp. 121-142). Routledge.
- Gottman, John M. Ve Levenson, Robert W. (2000). **“The Timing Of Divorce: Predicting When A Couple Will Divorce Over A 14-Year Period”.** Journal Of Marriage And The Family 62: 737-745.
- Gökce, H. (2017). **Dünü, Bugünü, Yarını İle Aile.** *Sosyoloji Notları*, 1(1), 50-63.
- Homans, G. (1961). **Social Behavior.** New York: Harcourt, Brace World
- Hunt, K. W. (1966). **Recent Measures İn Syntactic Development.** *Elementary English*, 43(7), 732-739.
- İğdeli, A., & Ay, M. (2021). **Boşanmanın Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Türkiye İçin Bölgesel Panel Veri Analizi.** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 22(1), 1-22.
- Kaplan, S., Abay, H., Bükecik, E., Şahin, S., Arıöz Düzgün, A. & Bay Karabulut, A. (2018). **Türkiye’de 2000-2018 Yılları Arasında Kadınlarda Boşanma Nedenlerine Yönelik Yapılmış Çalışmaların İncelenmesi: SistematiK Derleme.** Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3 (2), 821-833
- Karabektaş, F. E., (2019). **Van’da Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kasapoğlu, A. (2011). **Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları. Aile Sosyolojisi**, (Edt. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Keskin, I. (2007). **Boşanmanın Sosyolojik Ve Psikolojik Nedenleri Ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar (Niğde İli Örneği).** Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde.
- Kır, İ. (2012). **İslahiye İlçesinde Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme.** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 99-122.
- Kutlar, A., Torun, P., Turgut Işık, T., (2016). **Türkiye’de Bölgesel Boşanma Farklılıkları: 2004-2013 Dönemi.** International Congress Of Management Economy And Policy.

- Müftüler, H. G. (2019). **Parsons Sistem Teorisi Açısından Kuşaklar Arası İlişkilerde Çatışma Ve Dayanışma**. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 100-135.
- Özşahin, S. (2019). **Bir Freud Masalı: Çocuk Masumluluğu**. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3 (6) , 129-137
- Özügür, K. (2006). **Eşlerde Problem Çözme. Ana – Baba Okulu**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ünal, V. (2013). **Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu Ve Din**. *Journal Of International Social Research*, 6(26).
- Sayın, Ö. (1990). **Aile Sosyolojisi**. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 57.
- SDAM, (2018). **“Sebepler Ve Sonuçlarıyla Türkiye’de Boşanma Sorunu”**, Katkıda Bulunan: Serdar AYHAN.
- Sommerville, J. (2000). **Feminism And The Family: Politics And Society In The U.K. And U.S.A.** London: Macmillan Press Ltd..
- South, J.Scott (1985), **“Economic Conditions And The Divorce Rate: A Time-Series Analysis Of Postward United States”**, *Journal Of Marriage And Family*, 47(1), 31-41.
- Sucu, İlyas (2007). **Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri Ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri: Sakarya İli Örneği**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Swanson, R. A., & Chermack, T. J. (2013). **Theory Building In Applied Disciplines**. Berrett-Koehler Publishers.
- Pilalis, J., & Anderton, J. (1986). **Feminism And Family Therapy: A Possible Meeting Point**. *Journal Of Family Therapy*, 8(2), 99–114.
- Talcott Parsons. (1991). **Current Sociology**, 39(2), 13-22. <https://doi.org/10.1177/001139291039002003>
- Taş, Kemaleddin (2011). **Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji**. İstanbul. Rağbet Yay.
- T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). **Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM)**. (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Ve Öneriler. Araştırma Ve Sosyal Politika Serisi 07*, İstanbul: Çizge Yayıncılık.
- T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). **Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ATHGM)**. (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011. Araştırma Ve Sosyal Politika Serisi 02*, İstanbul: Çizge Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Yıllığı., (2004). T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. **Türk Medeni Kanunu**, (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/K4721.html>, 10.06.2023’te Erişildi).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2021)., (<https://www.tuik.gov.tr> 10.06.2023’te Erişildi).

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2011). **Evlenme Ve Boşanma İstatistikleri 4. Dönem 2010**, Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus Ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Haber Bülteni, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2012). **Evlenme Ve Boşanma İstatistikleri 2011**, Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3870, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2017). **Evlenme Ve Boşanma İstatistikleri 2016**, Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus Ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Haber Bülteni, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2017), **Boşanma İstatistikleri** T.C. Başbakanlık DİE. Ankara.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması. (2014) TAYA, T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yay., Ankara,.
- Öztürk, Ö. (2010). **Genel Boşanma Sebepleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, A. (2016). **Sosyolojik Bir Olgu Olarak Boşanmanın Nedenleri Ve Sonuçları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Ünal, A. (2007). **“Sosyal Bir Olgu Olarak Boşanmanın Nedenleri Ve Sonuçları”**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Webb, E.J., Campbell, D.T., Schwartz, R.D. & Sechrest, L. (1966). **Unobtrusive Measures: Nonreactive Research In The Social Sciences**. Rand McNally & Company, Chicago.
- Velidedeoğlu, H. V., (1976). **Ailenin Çilesi Boşanma**, Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y., (1995). **Değişen Teknoloji Ve Aileye Etkisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yener, M. Z. (2021). **Sosyal Medya Paylaşımlarının Boşanma Davasına Etkisi**. *Adalet Dergisi*, (67), 239-262.
- Yıldırım, A. (2004). **İki Aşiret Arasında Kültürel Rekabet Ve Çatışma**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. (1998). **Sıradan Şiddet Türkiye’ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadına Ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları** (1. Baskı). İstanbul, Boyut Kitapları.
- Yörükoğlu A. (1990). **Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk**. İstanbul: Özgür Yay.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: DAYAN, Reyhan

Uyruğu: T.C.

Orcid:

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı	2023
Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı	2018

İş Deneyimi

Yabancı Dil

İngilizce

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

09/10/2023

Tez Başlığı / Konusu: **TRA- 2 BÖLGESİ'NDEKİ BOŞANMALAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME (2011-2021)**

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam (xii + 74) sayfalık kısmına ilişkin, 09/10/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından **Turnitin** intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **% 14'tür (Yüzde on dört)**.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

09/10/2023
Reyhan DAYAN
İmza

Adı Soyadı: Reyhan DAYAN
Öğrenci No: 20001404
Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ
Programı: SOSYOLOJİ

Statüsü : Y. Lisans X

Doktora ☐

DANIŞMAN

Prof. Dr. Suvat PARİN

09/10/2023

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

09/10/2023

Prof.Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü